Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 113 (9796) 1975 чылдың май 16, пятница | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 коп.

А. Н. КОСЫГИННИҢ ЛИВИЯДА ЧОРУП ТУРАРЫ

ТРИПОЛИ. (СЭТА-ның тускай корр.). СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин майның он беште чурттуң хемчээл талазы-биле ийиги улуг хоорайы — Бенгазиге чораан. Совет делегация кежигүннери, Ливия күрүне ажылдакчылары ону аян-чоруккa үдеп чораннар. А. Н. Косыгин ол хоорайны көрген болгаш күрүненің Джебель аль-Ахдар дээр эң улуг кодээ ажыл-агый комплекизинге барган. Ол комплексти ЛАР-ның Революстут командылал Чөвүлелиниң айытканы «Ногаан революция» программазын болгаш республиканың кодээ ажыл-агыйын хөгжүдериниң он чыл планын өзугаар тудуп, тургузуп турар. ЛАР-да ниитизи-биле чээрби ажыг ыңдыг бүдүрүлге черлерин кылып турар.

Эль-Мардж хоорайга баргаш, А. Н. Косыгин болгаш ону үдээн кижилер Гамаль Абдель Насер аттыг ортумак школага чораан. Оон залыңга ливия хөй-ниитиниң төлөлекчилери, кодээ ажыл-агыйның Джебель аль-Ахдар комплекизинің ажыл-ишчилери чыылган.

Ол черниң «Улусчу комитединиң» даргазы доктор Шаиб Абдель Ванистиң байыр чедирген чугаазынга харыы кылдыр А. Н. Косыгин совет улустуң, ССРЭ-ниң чазаанын, СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң өмүнээзинден комплекстиң ажыл-ишчилеринге, Ливияның улузунга, РКЧ-ге болгаш ЛАР-ның чазаанга акы-дуңма өзуаунуң байырын, чаа амыдыралды тургузарынга моон соңгаар-даа чедишкиниг болурун күзээнин дамчыткан. ЛАР-ның удуртукчулары-биле совет делегацияның чугаалажыылыкыннары ажыктыг болгаш чедишкиниг болганын А. Н. Косыгин чугаалаан.

А. Н. Косыгин Бенгази хоорайга баргаш, итали колонизаторларга удур ливия улустуң демиселиниң үезинде маадырлыы биле өлген Ливияның национал маадыры Омар аль-Мухтарның мавзолейинге чечек салган. Чечек салыр үеде ССРЭ-ниң болгаш ЛАР-ның күрүне гимнерин күүсеткен. А. Н. Косыгин хүндүлүг аалчылар дептериниге демдеглел кылган.

А. Н. Косыгин хоорайга чоруп турда, Бенгазиниң чурттакчылары анаа чүректиң ханызындан изиг байыр чедирип турганнар.

Ол кежээ А. Н. Косыгин болгаш ону үдеп чоруур кижилер Триполиде дедир чедип келгеннер.

КОММУНИСТ БҮРҮЗҮ-БИЛЕ АЖЫЛ

Тус-тус коммунистерниң санал-оналдарын дыңнап, олар-биле сагыш-сеткилдиң ханызындан чугаалажыры-биле партияның Эрзин райкому бо чылдың баштайгы кварталында чер-черде бүгү партия эге организацияларының хуралдарынга райком бюрозунуң ажылының дугайында отчёттарны кылган. Оларны эрттирериниге партия райкомунуң бюро кежигүннери киржип, коммунистерге отчёт илеткелдерни олар боттары кылганнар.

Ол хуралдарга коммунистерниң идепкейи аажок бедик болган. Оларның хөй-хөйү санал берген, коллектив бүрүзүнде байдалды база партийжи ажылдың дугайын хандыр анализтеп, районнуң чамдык организацияларынга хамаарыштыр шүгүмчүлелдиг санал-оналдарны чугаалап, партдокументилер солуушкунунуң үезинде чоруттунган хөй талалыг ажылды уламчылап, улам байлакшыдарының эргежок чугулазын айытканнар.

Коммунистерниң тус-тузу-биле ажылдың бир дээштиг хевири болза олар-биле сагыш-сеткилдиң ханызындан беседаларны чорудары болгай. Партдокументилер солуушкунунуң үезинде ыңдыг хемчегни партия эге организацияларынга болгаш райкомнарга, хооркомга база парткомнарга калбаа-биле практикалаан. Четпестерни эдип, шын түңнелди үндүрериниге, а ол ышкаш партия органнарының ажыл-чорудулгазын улам ынай экижидериниге ол аажок дузалыг болган. Оон аңгыда ыңдыг беседалар СЭКП кежигүннериниң болгаш кежигүнүнге кандидаттарның партийжи даалгаларын шын хуваап, оон күүселдези дээш контрольду күштелдиреринге улуг идигни берген. Ам партияның область организациязының составында коммунистерниң 90 хире хуузу доктаамал партийжи даалгалыг.

Ынчалзажок чамдык партия комитеттери болгаш эге организациялары коммунистер-биле ажылдың бо чугула хевиринче кичээнгейни кошкаткан. Кызылдың, Барыын-Хемчиктиң, Улуг-Хемниң, Чөөн-Хемчиктиң болгаш өске-даа чамдык районнарның элээн каш партия организацияларынга коммунистер-биле беседалар кылырын соксаткан турган.

Уставчы негелделерни партия кежигүннери канчаар күүседип турарының, оларның бүдүрүлгечи ажылының база хөй-ниити амыдыралынга киржилгезиниң дугайында партбюроларга, парткомнарга болгаш ниити хуралдарга коммунистерниң отчёттарын, дыңнадыгларын алыр хемчегларни сөөлгү үеде база күштелдирген. Сөөлгү ийи чылда ниитизи-биле республикада ийи муң ажыг коммунистерниң дыңнадыгларын ынчаар алган.

Оон-биле чергелештир партия кежигүннерин болгаш кежигүнге кандидаттарны кижизидериниң бо чугула, дээштиг хевирин чамдык партия организациялары, ылангыя үлетпүрде, тудугда болгаш транспортта организациялар дыка четпес ажыглап турар.

Бистиң партиявыстың күжү коммунистерниң бедик медереллиг, идепкейлиг болгаш быжыг турушту чоруунда дээрзин СЭКП-ниң XXIV съездизинге онзалап демдеглээн. «Партия шүшпен болгаш тоомча чок чорук-биле эптешпес... Ажылга-даа, хөй-ниити амыдыралынга-даа, өөредилгеге-даа база амыдырал-чуртталгага-даа коммунист кажан кезээде, каяа-даа коммунист болуп артар, бистиң ленинчи партиявыстың кежигүнүнүң бедик адын төлептиг эдилээр ужурлуг» — деп, ол-ла съездиге партия Төп Комитединиң Отчёт илеткелинге эш Л. И. Брежнев чугаалаан. Ынчангаш партия кежигүнү болгаш кандидат бүрүзү идей-политиктиг деннелин бедиткен, маркенсчи-ленинчи өөредилге оларның ажылының болгаш амыдырал-чуртталгазының бүгү талаларынга дээштиг салдарны чедиргеи турзун дээш партия организациялары ам-даа шудургу ажылдарны чорудары негеттинип турар.

Документилер солуушкунун чорутканы-биле холбаштыр коммунистерниң бот-боттарынга негелдези улам күштелген, олар партия кежигүнүнүң бедик адынга төлептиг болур, партийжи сагылга-чурумну быжыглаар талазы-биле шудургу ажылдар чоруттунган.

СЭКП Төп Комитеди «Партия документилериниң солуушкунунуң түннелдериниң дугайында» доктаалынга солуушкун үезинде чоруттунган хөй талалыг ажылдың дуржулгазын быжыглап, ону калбаа-биле ажыглаарын, улам байыдарын онзалап айтып турар. Оон-биле кады организация бүрүзүн идей-политика база организас талазы-биле быжыглавышаан, коммунистерниң авангардчы ролюн, идепкейиң улам күштелдирер болгаш сагылга-чурумун быжыглаар талазы-биле моон соңгаар-даа шудургу ажылдарны чорударының эргежок чугулазын ол-ла доктаалда демдеглээн. Ынчангаш партия организациялары коммунист бүрүзү-биле ажылды күштелдирбишаан, четпестерни эдериниң болгаш даандырган ажыл-херек дээш оларның харысалгазын бедидериниң шылгаттынган аргазы —принципиалдыг шүгүмчүлел болгаш бот-шүгүмчүлел чогуур деннелге турзун дээш күженишкиниг ажылдарны чорудар ужурлуг.

Партия организацияларынга коммунистер-биле ажылды күш-ажылчы коллектив бүрүзүнүң, районнун база республиканың мурнунда салдынган ажыл-агыйжы сорулгаларны, беш чылдың онаалдаларын чедишкиниг күүседири-биле сырый холбаштырары эргежок чугула.

РЕСПУБЛИКАНЫҢ ТАРАА ШӨЛДЕРИНДЕ АЖЫЛ-ИШ

Чөөн-Хемчикте СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхозтуң О. Байланка баштаткан тарыңчы звенозунуң кежигүннери часкы хову ажылдарын Сайлыг-Тей ховузунда шалылкын чорудуп, 400 га черге кызыл-тасты чаштырган. Олар хүн нормазын үргүлчү ажыр күүсадип, ажылды бедик шынарлыг чорудуп турар.

ЧУРУКТА: О. Байлактың звенозунуң кежигүннери.

О. ОНДАРНЫҢ фотозу.

Чыраа-Бажының тараажыларында

Улуг, Биче Чыргакыларның белдирлешкен черинде, Хову-Аксында, хову турлаа бар. Кара-Дыт бели, Чылан-Дөргүн ховузунда «Чыраа-Бажы» совхозтуң төп салбырының тараажыларының эртенги күш-ажылы шак оон эгелээр. Олар доозукчу чылда бедик дүжүттү өстүрер дээш соруктуг ажылдап турарлар.

Совхозтуң кол агроному Монгуш Тамчат-оол, № 1 трактор-хову бригадазының бригадири Удуй-оол Монгуш мээң айтырыгларымга мынчаар харыыладылар:

— Бригадада 9 «ДТ-75», 5 «МТЗ-50» тракторларны быжыглаан. Часкы хүнүң шак, минута бүрүзү биске үнелиг. Совхозтуң төп салбыры 3827 ганы аңдарар болгаш 3000 га тараа культураларын чажар планныг. Бо хүннерге чедир 1480 га шөлдү болбаазырадым, 2348 га черни чарып, 4636 ганы илиртээн бис.

Чер аңдарылгазында Валерий Куулар «ДТ-75» трактор-биле беш хонукта 28,5 га аңдарар нормазын 48 гага чарып, Куулар Картыг-оол 165 ганың орнунга 170 га шөлдү болбаазыраткан.

Ам эрте чажар тараа культураларының чажылдазынче киришкен. Хоочун механизаторлар Доңтак Кара-оол, Күжүгет Бора-оол, Ооржак Аңгыр-оол баштайгы хүннерде тергиидеп, хүн нормазын 120—130 хуу күүсеткилээн.

«Хүндүлелдиг Демдээ» орденниң эдилекчизи, хоочун механизатор, эдикчи Күжүгет Эзир-оол техниктиг ажаалданы эки чорудуп турар.

Бригадада аныяктар база-ла шудургу ажылдап турар. Үрезин сөөртүп турар чолаачы Куулар Тойлус-оол, трактористер Валерий Куулар, Николай Монгуш, Куулар Күдер-оол хоочуннардан дудак чох.

Совхозта ажылчын комитеди тараажылар ортузунда социалистиг чарыштың түннелин беш хонуктап үндүрүп турар. Төп салбырның трактор-хову бригадазының механизаторларының чурттап турар чери арыг-силиг. Чунар-бажың доктаамал ажылдап турар. Повар Ооржак Чечекмаа тараажыларга амданныг, шынарлыг чемин белеткеп берип турар.

К. ЭКЕР-ООЛ.

ЧЕТПЕСТЕРНИ ЧАЙЛАДЫР

Часкы чымыштыг иш Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг колхозунуң шөлдеринде хайнышкыныг үргүлчүлевишаан. Сесеге болгаш Хараганныг-Хову эрткен чылын белеткеттинген 2000 ажыг га черни илиртээрин дооскаш, механизаторлар чер аңдарылгазынче, тараа культураларын чажарынче шилчээн. 1300 га ажыг черни кыска хуусада, агротехниктиг хемчеглерни негелдезинге дүүштүр аңдарар дээш тос тракторист соруктуг ажылдап турар. Ам 1200 га чер аңдартынган. Беш агрегат 140 га черге кызыл-тасты чаштырган.

Механизаторлар ортузунда калбарган социалистиг чарыштың мурнакчыларынга шаңнал, макталды тыпсып турар. Шык базырыышкынының үезинде Монгуш Маңган-оол 454, Михаил Монгуш 389, Григорий Ооржак 310 га черни илиртээш, ам чер аңдарылгазында, чажылдада киржип турар. Чер аңдарылгазында «Беларусь» башкарыкчызы Ондар Хараган-оол, «ДТ-75» трактورда Михаил Монгуш ээлчег онаалдаларын хүн бүрү ажыр күүседип турар. Монгуш Менге-Байыр 450 га черни болбаазырадып, кызымак ажылдап турар.

Тараажыларның ажылының эки үре-түңнелдеринге поварларның күш-ажылчы үлүү база хамааржыр. Ондар Кызылдаа, Ондар Чечек, Лидия Ондар олар механизаторларга болгаш тараажыларга эки чемнерни белеткеп берип келгеннер.

Тоску беш чылдың доозукчу чылында соруккур ажылдап турар ишчилерниң хөй-ааның улам көдүрер дээш колхоз баштаар чери, партия организациязы чамдык хемчеглерни ап турза-даа, чедир кылдынмаан чүүлдер бар.

Тараа үрезини хораннап турар кижилерни эргежок чугула чүүлдер-биле хандырганы четпес. Хову ажылдарының үезинде улусчу контроль бөлүү-даа, комсомолчу прожектор-даа хову турлаанда туркустунмаан.

Кышкы септелгезин Чадааннаның «Сельхозтехника» каттыжышкынының МТМ-зинге кылган «ДТ-75» трактор Сесегенің хову турлаанга келгеш, үрелип калган. Ону дүргеи септээрнинің хемчээн «Сельхозтехника» каттыжышкынының удуртукчулары В. Вологин, М. Содунам мынчага чедир албаан. Чадааннадан техниктиг дуза көргүзер автомашинаның чолаачызы К. Салчак бир удаа келгеш, трактورнуң коробказы үрелгенин эскерген. Ол трактورнуң кажан септеттинери билдинмес. Колхозтуң кол инженери Х. Аңгыр-оол негелдени каш удаа тургускан. Эштер Вологин, Содунам олар аңаа кандыг харыы бээр деп турар ирги?

С. МОНГУШ.

Соксаал чокка

«Ак-Туруг» совхозтуң Кызыл-Даг салбырының ажылишчилери эки дүжүттү өстүрүп алыр дээш бо чылын сугаттыг шөлдерже кол кичээнгейни угландырган.

Коммунист Түлүш Дамбага удурткан 26 кижи составтыг бригада буга уннарын аштааш, арыктарны тырттыргаш, сугну чөп ажылдап турар. Ону тус-тус звеноларга үскен. Ынчангаш дуне ажылдаар звенову база тургускан. Дуне, хүндүс ажылдап келгенинин түннелинде олар 330 га черни сугарган.

Черни канчаар сугарып турарын гидротехник Көкелдей Ак-Лама үргүлчү хынап турар.

Ю. Кожагага, Н. Седенбильге, А. Ендангa удурткан звенолар эки ажылдап, хүн үлүүн 150 хуу чедирип турар.

Ч. ТОВАРИШТАЙ.

Эрткен чылдан өскен

Республиканың үлетпүр бүдүрүлгелериниң аразында социалистиг чарышка ийиги черни алгаш, ийиги чергениң диплому-биле шаңнаткан Кызылдың даараныла комбинадының ажыл-ишчилери тоску беш чылдың планныг онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир дээш күженишкиниг ажылдап турарлар.

Бо чылдың эрткен дөрт айында комбинаттың даараныкчылары пландан ажыр 50 муң рубльдиг даараныла кылыгларын бүдүргеи болгаш 46 муң рубльдиг продукциязын сайгарган. Эрткен чылдың январь—апрель айларынга деннээрге продукция сайгарарын 27 хуу, продукция бүдүрерин 25 хуу өстүргеи.

Бүдүрүлгениң дыка хөй бригадалары планныг онаалдаларын болгаш социалистиг хүлээлгелерин ажыр күүсеткен. Лидия Монастыршинага удурткан ар улустуң хөй-ленерин даараар ийи дугаар бригада күш-ажылчы чарышка эң эки көргүзүүлүг болган.

Майның эрткен он беш хонуунда комбинаттың ажылишчилери ажылдың темпизин кудулатпаан.

Шаңналга четкен

«Тыва тудуг» трестиң № 48 тудуг эргелелиниң коллективи 1975 чылдың бирги кварталында социалистиг чарышты калбартып турган, эки көргүзүглерни чедип алган. «Главкрасноярск» тудугнуң коллегиязы болгаш профэвилелдиң бо адыр талазы-биле крайкомунуң президиуму бирги кварталда Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжының түннелиниге эргелелге үшкү черни берип, 1500 рубль акша шаңналын тывыскан.

Коллективтиң мурнунда салдынган планныг онаалдаларны күүседиринге ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады Мария Сафроновануң, Лидия Мязинаның удурткан шеверлекчилер, Надежда Сурованың штукатуржулар, Михаил Горбачевскийниң бызаңчылар бригадалары төлептиг үлүүн киргеннер.

Эргелелдиң ажыл-ишчилери апрельде 158 муң рубльдиг шиңгээдип ап, планын 113 хуу күүсеткен.

Шеверлекчилер бедик шаңналга сорук киргеш, көдүрлүүшкүнүт ажылдап турарлар.

(Бистиң корр).

СУГГАРЫЛГА КАЛБАРГАН

Тоску беш чылдың доозукчу чылында алган социалистиг хүлээлгезинде «Сут-Хөл» совхозтуң ажыл-ишчилери тараа культураларының га бүрүзүнден 15 центнер дүжүттү алырын айыткан. Ол сорулганы чедишкиниг шиитпирлээр дээш 11 звенода 55 суггатчы ажылдап турар.

Тарылга мурнунуң суггарылгазы Ишкин, Кызыл-Тайга салбырларында шалыпкын чоруп, звено бүрүзү сугну чөп ажыглавышаан, суггарылганың шынарын эңкижидеринче кол кичээнгейни угландырган. Ишкин салбырында (салбыр эргелекчизи М. Дадар-оол, трактор-хову бригадазының бригадири О. Меңниг-оол) суггарар ужурлуг 600 га черниң 50 хуузун суггарып алган. Октябрь Революциязы орденниг суггатчы Ыймажан Допчаевич Ондарның удуртканы звенода Байырты Ондар, Дамчай-оол Ондар 147 га участогунуң бир гектарындан-на 19 центнер дүжүттү өстүрүп алыр соругалыг ажылдап турар. Олар участоктуң бир гектарынга онаштыр 60 кг суперфосфатты төккен. Ук шөлдү аңдарып, болбаазыратваш, ында кызыл-тастын «Мильтурум-553» сортун чаштырып эгелээн.

Ондар Сайын-Меңгениң удурткан звенозу 112 га участогун суггарып дооскан. Кызыл-Тайга салбыры 300 га черни суггаргаан.

Суггартынган шөлдерни аңдарары, аңаа тараа чажары бо хүннерде кидин түүк апарган. Ажыл-агыйның суггаттыг шөлдеринде 175 га кызыл-тасты чашкан, 1285 га черни аңдарган.

М. СЕВЕН.

ЧАҢГЫС ЭП-СЕТКИЛДИҢ БАЙДАЛЫНГА

Июнь 15—Советтерге соңгулда хүнү

Округтарның соңгулда комиссияларының хуралдары бүгү чуртта чаңгыс эп-сеткилдиң байдалынга эртип, аңаа эвилелдешкен республикаларның Дээди Советтериниң депутаттарынга кандидаттарны бүрүткээри үргүлчүлеп турар.

РСФСР-ниң Дээди Совединиге соңгулда талазы-биле Ярославль хоорайның **Ленин** соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы депутатка кандидат кылдыр СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, ССРЭ-ниң культура министри **Петр Нилович Демичевти** бүрүткээн.

«Кызыл Перекоп» комбинаттың пос аргыкчызы **Ольга Ивановна Аржанцева** Ярославль хоорайның **Кызыл Перекоп** соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязының хуралынга РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат кылдыр бүрүткеттирген.

Минск хоорайның **Ленин** соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязының хуралынга ол округтуң талазы-биле Белорус ССР-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат кылдыр СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, Белоруссияның КП ТК-ның бирги секретары **Петр Миронович Машеров** бүрүткеттирген.

Белорус ССР-ниң Дээди Совединге соңгулда талазы-биле Минск хоорайның **Тракторозаводской** соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы республиканың Дээди Совединиң депутадынга кандидат кылдыр трактор заводунуң кан шуткукчузу **Андрей Иосифович Белкону** бүрүткээн.

Саратов хоорайның **Заводской** соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязының хуралы болган. РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат кылдыр СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, СЭКП ТК-ның секретары **Борис Николаевич Пономарёв** бүрүткеттирген.

Андижан областың **Пахтаабад** соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязының хуралынга СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, Узбекистанның Компартия ТК-ның бирги секретары **Шараф Рашидович Рашидовту** бо округтан Узбек ССР-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга бүрүткээр дугайында доктаалды хүлээп алган.

Ленинград областың **Ломоносов** соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы РСФСР-ниң Дээди Совединге депутаттың кандидадынга СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, СЭКП-ниң Ленинград обкомунуң бирги секретары **Григорий Васильевич Романовту** бүрүткээн.

Ленинград областың **Гатчинси** соңгулда округунуң талазы-биле РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат кылдыр «Красногвардейский» совхозтуң саанчызы, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры **Нина Игнатьевна Брашкинаны** округ соңгулда комиссиязы бүрүткээн.

СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, Россия Федерациязының Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы **Михаил Сергеевич Соломенцевти** округ соңгулда комиссиязының хуралынга РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутадынга **Челябинск** областың Миасс соңгулда округундан кандидат кылдыр бүрүткээн.

Владимир областың **Ковров** соңгулда округунуң соңгулда комиссиязы СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, СЭКП ТК-ның секретары **Дмитрий Федорович Устиновту** РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат кылдыр бүрүткээн.

Муромнуң локомотив депозунуң машинист-инструктору, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры **Иван Семенович Семеновту** Владимир областың **Муром** соңгулда округундан депутаттың кандидады кылдыр бүрүткээн.

СЭКП ТК-ның секретары **Владимир Иванович Долгихти Новолипеци** соңгулда округундан РСФСР-ниң Дээди Совединге депутаттың кандидады кылдыр бүрүткээр деп шиитпирни ол округтуң соңгулда комиссиязының хуралынга чаңгыс үн-биле хүлээп алган.

Липецк областың **Грязинси** соңгулда округунуң талазыбиле республиканың Дээди Совединге депутаттың кандидады кылдыр Крупская аттыг колхозтуң кол агроному, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры **Мария Васильевна Тарнакинаны** бүрүткээн.

Москва областың **Подольск хоорай** соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязының хуралынга СЭКП ТК-ның секретары **Иван Васильевич Капитоновту** ол округтан РСФСР-ниң Дээди Совединге депутаттың кандидады кылдыр бүрүткээн.

Воронеж областың **Георгиу-Деж** соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы республиканың Дээди Совединге депутаттың ол округтан кандидадынга СЭКП ТК-ның секретары **Константин Федорович Катушевти** бүрүткээр дугайында доктаалды хүлээп алган.

(СЭТА).

ДЕПШИДИЛГЕ ҮРГҮЛЧҮЛЕВИШААН

Тыва АССР-ниң Дээди Совединге болгаш ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге депутаттарга кандидаттар депшидилгези бедик кедүрлүүшкүн-биле үргүлчүлеп турар.

Тыва электри четкизиниң ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары болгаш албан-хаакчылары соңгулда мурнунуң хуралынга чыылгаш, Тыва АССР-ниң Дээди Совединге соңгулда талазыбиле Школаның № 1 соңгулда округундан депутатка кандидат кылдыр СЭКП обкомунуң чанында партия комиссиязының даргазы **Григорий Викторович Ивановту** депшиткеннер.

Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединге депутаттарга кандидаттар депшидилгези хоорайның бүдүрүлге, албан-организация коллективтеринде организастыг чоруп турар. Электростанцияның котёл-турбина цегиниң мастери комсомолчуаныяк инженер **Альберт Монгушович Делегни** ында комсомол организациязы хоорай Совединге соңгулда талазыбиле № 8 соңгулда округундан депутатка кандидат кылдыр депшиткен.

Ол-ла бүдүрүлгеде профэвилел организациязының ниити хуралы коллективтиң хоочун ажылчыны, газ-электри каңнакчы **Светлана Евдокимовна Горбунованы** хоорай Совединге соңгулда талазыбиле № 9 соңгулда округундан депутатка боттарының кандидады кылдыр алаан.

Станцияның турбина цегиниң машинизи, партия кежигүнү **Екатерина Савельевна Труханова** коллективинин бедик идегелинге төлептиг болуп, хоорай Совединге соңгулда талазыбиле № 10 соңгулда округундан депутаттың кандидадынга бүдүрүлгеде коммунистиг организациядан депшиттирген.

* * *

Кызыл районнуң ажылчы чоннарының коллективтери район Совединге болгаш кедээ Советтерге боттарының кандидаттарын бедик кедүрлүүшкүннүг байдалга депшидип турар.

Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл район Совединге соңгулда талазыбиле Каа-Хемнин № 1 соңгулда округундан депутатка кандидат кылдыр Чербиде ыяш белеткээр чериниң ажылчыны **Михаил Серен-Доржуевич Монгушту** оон кады ажылдап турар ажылчын, инженер-техник өөрү депшиткен.

Чербиниң ыяш белеткээр чериниң ыяш ужурукчузу **Александр Иванович Герасимов** коллективинин бедик идегелинге төлептиг болуп, район Совединге соңгулда талазыбиле Леспромхозтуң Мурнуу № 72 соңгулда округундан депутаттың кандидадынга Чербинин девискээр аайы-биле партия эге организациязындан депшиттирген.

БРИГАДАДА ОРГАНИЗАКЧЫ

Партийжи амыдырал

«Төргалыг» совхозта Кара-Талдың хойжу бригадазы өвүр районда дээре ажылдыгларның бирээзи. Оон кежигүннери СЭКП Тыва обкомунун X пленумунун шиитпирлерин амыдыралга боттандырарынга идепкейлиг киржип турар. Ол күш-ажылчы коллективте бүгү ажыл-херекти Натпит Билчиир секретарылаан партия организациязы башкарып турар.

Кара-Талдың хойжу бригадазы эрткен чылын бодунун мурнунга салдынган сорулгазын күүседип шыдаан. Хойжулар төрүүр чүс хойга онаштыр 80 хураганны камгалап, хой бүрүзүндүн-не 1,8 килограмм дүктү кыргып алганнар. Бригаданың күрүнеге эзт садар планы 101 хуу, дүк садары 100,7 хуу күүсеттинген. СЭКП Төп Комитединин партияга, совет улуска Кыйгырыынга хей-аът кирген хойжулар тоску беш чылдың доозукчу чылында база-ла бедиткен хүлээлгени алган. Олар бо чылын төрүүр чүс хойга онаштыр 90 хураганны, бир хойдан-на 2 килограмм дүктү алырлар. Күрүнеге 1370 центнер эзти, 172 центнер дүктү садары көрдүнген. Бригаданың кежигүннери 235 тонна сигенни белеткен алырын база дугуруштаннар. А. Дагба-Доржу, Монгуш Мижит-Доржу, Түлүш Минчей-оол чергелиг коммунистер төрүүр чүс хойга онаштыр 95—100 хураганны, хойдан-на 2,3—2,6 килограмм дүктү алырлар аазаннар.

Кара-Тал бригадазының хою 24 коданда хуваатынган. Ук хойну ажаал турар 46 малчының 15-жи — коммунистер. Ында партия организациязы, партбюро болгаш коммунистер социалистиг чарыштыг калбартыр, партияның политиказын чонга тайылбырлаар талазы-биле эвээн ажылдарны кылган.

Партия организациязы малчыннар-биле чугаалажып, оларга дузаны чедирип, аргасүмени берип турар. Ынчангаш оларның ажыл-хереэ үлегерлиг. Чижээ, коммунист Тумат Найырал — аныяк малчын. Ол ам мурнакчы малчыннарның бирээзи апарган. Оон коданында төрээн хой бүрүзүндеп алдынган хураган менди. Шагжалар, өңгачалар четчир, сугну хойга кыштадыр чылыдып берип келген. Кодан девискээри арыг-силиг. Мындыг байдалды эске-даа коммунистернин болгаш кежигүн эвес малчыннарның аалдарындан база көрүп болур.

Доозукчу чылдың бирги кварталында Кара-Тал бригадазының хойжулары багай эвес ажылдаан: төрүүр чүс хойга онаштыр 85 хураган ажаан алдынган. Эрткен чылын бо үеде ол көргүзүг чүгле 80 турган. Бригадада малдың янзы-бүрү аарыглардан хораар чоруу кызырылган. Ам-даа 500 баш хой төрүвээн, оларның чаш төлүнүн 90 хуузу безин камгалаттынар болза, бригаданын бо чылгы социалистиг хүлээлгези долузу-биле күүсеттинер. Ынчангаш малчыннар шудургу ажылдан турарлар.

Партия организациязы социалистиг чарыштын ролюн бедилеринче үргүлчү сагыш салып келген. Малчыннар аразында ол улуг шимчээшкинде хаара туттунмаан кижи чок. Социалистиг чарыштың байдалын хынаар, ону организастаарынга дузалажыр коммунистерни партия организациязы түс-түс аалдарга хувааган. Оларның отчёттарын партия хуралдарынга ой-ойде дыннап, илереттинген четпестерни чайладып, чаа сорулгаларны салып турар.

Бригаданың малчыннарының политбилиин болгаш мергежилин бедидерин парторганизация база холга алган. Ында коммунистиг күш-ажылдың школазы доктаамал ажылдап турар. Оон сөөлгү кичээлинге республиканың мурнакчы малчыннарының бирээзи, Таңдыда «Революцияның чалбыыжы» совхозтун хойжузу Иван Сафоновтун дуржулгазын чугаалашкан, малчыннар анда ажыктыг билиглерни шингээдип алган болгаш ону херек кырынга ажыглаарын шиитпирлээннер. Мындыг кичээлдернин ачызында сес хойжу коммунистиг күш-ажылдын шалыпчызы болу берген. Ам ол ат дээш он дөрт кижи демисежип турар.

Бригадада социалистиг чарыштың түннелин партбюро ай сайында үндүрүп, кайы малчынның канчаар ажылдап турарын хана солунларга бижип, мурнакчыларны шаннап мактап турар. Кызыл-булукда социалистиг хүлээлгелер чанынга чарыштын түннелдерин азары чанчыл апарган. «Кара-Талдың шолбаннары» деп Хүндүлел самбыразы, «Ширбишиг» деп шүүмчүлелиг хана солун доктаамал чаартының турар. Черле ынчаш, кызыл-булуунну дерээни эки. Ында янзы-бүрү кааскалга, лозуннар болгаш чуруктар-биле чергелештир СЭКП Тыва обкомунун X пленумунун доктаалынган чамдык домактарны база чаваштыр бижээш аскан.

Партия организациязы политмассалыг ажылды бедик деңнелге тургузуп, көскү агитацияны билдиг ажылаан турар. Ук ажылды партбюро тус-тус коммунистерге дааскан, даалганын күүседезин доктаамал хынап турар.

Кара-Талдың хойжу бригадазында партия организациязы ажылды экижилер дээш кызымак ажылдап турар. Ынчалза-даа ында чедир кылдынмаан түүдер база бар. Чижээлээрге, малчыннар оргузунда кижизидилге ажылы чогуур деңнелинге четпес. Оон уламындан онаашкан ажылынга харыысалга чок, арагалаар, чалгаа кижилер бо-ла таваржыр. Коммунист Түлүш Түвет-оол эрткен чылын 39 баш малды самчыгдап, чок кылган. Ол чоруу дээш база партия хуралдары үзүп, СЭКП Уставын үрээни дээш, ону партия кежигүнүнден үндүрген. Бирги кварталда ол төрүүр чүс хойга онаштыр 38-ле хураган камгалап алган. Ындыг турбуже бригада чөвүлели анаа амыдыгаа чедир мал кадартпышаан.

Бо хүннерде ийиги кварталдың чартыы эртип турар. Беш чылдың болгаш доозукчу чылдың планныг онаалдаларын болгаш социалистиг хүлээлгелерин күүседириниң талазы-биле ажыл-иш чер-черде калбарган. Кара-Талдың хойжу бригадазы, ында партия организациязы ындыг четпестерни дарый чайладып, салдынган сорулгаларны чедиишкинниг шиитпирлеп шыдаар.

А. ТОРЛУК,
СЭКП райкомунун инструктору.

Ада-чурттун Улуг дайынының кадыг-дошкун үеэ — 1942 чылда В. Я. Горбунова республика типографиязының өрүүр цехинге өөреникчилей кирген. Оон бээр 30 ажыг чылдар эртип, Валентина Яковлевна бедик мергежилдиг полиграфистериниң бирээзи, бүдүрүлгениң мурнакчызы апарган.

Ол 1952 чылда СЭКП кежигүнү апарган. Хой-ниитиниң ажыдынга идепкейлиг, бүдүрүлгениң мурнакчызы Валентина Горбунованы типографиянның коммунистери каш удаа партия эге организациязының секретарынга соңгуп келген. Оон үүгле секретарылап, хой-ниитиниң даалгазын күүсеткен үеэн безин он чыл ашкан. Ол СЭКП хооркомунун кежигүнүнге сес чыл улаштыр, хоорай Совединиң депутадынга ийи эзлегин улаштыр соңгудуп, ажылчы чоннун илегелин бүзүреткен.

Валентина Яковлевнаның ажылдан келгенинин бүгү чылдары ынчалдыр бүдүрүлгениң мурнакчызы, хой-ниити ажылынга идепкейлиг киржилге-биле демдеглеткен. Ындыг чаагай ажыл-хереэ дээш В. Я. Горбунова Күш-Аңылдың Кызыл Тук ордени-биле болгаш «Парлалганың тергинии» деп хөрек демдээ-биле шаңнаткан.

ЧУРУКТА: В. Я. Горбунова.

С. ФЕОКТИСТОВТУҢ фотозу.

БЕЛЕТКЕЛ КАЛБАРГАН

РСФСР-ниң болгаш Тыва АССР-ниң Дээди Советтеринге база чер-чер Советтеринге соңгулдаларга белеткелдер чер болганда калбарган.

«Сүт-Хөл» болгаш «Алдан-Маадыр» совхозтарның агитаторларының каттышкан семинары болуп эрткен. Совет соңгулда системазының дугайын Чөөн-Хемчик райкуускомунун секретары Д. Дулуш семинарның киржикчилеринге чугаалаан. Сүт-Хөл кодээ Совет күүскомунун даргазы Б. Монгуш бо чугула кампанияга белеткелдериниң чоруп турарынның дугайын дыңнаткан.

Суг-Аксы суурда Культура бажыңында агитпунитуну дерээн болгаш агитаторларның хуралдарын эрттирген. Агитпунитуда «Агитаторнун булуқун», «Делегей бо хүннерде» деп булуңну кылган. Ол ышкаш агитаторларның дежурныйлаашкынын доктаамал чорудуп, соңгулдаже угланган агитас-массалыг ажылдарны план ёзугаар организастап турар. Чер-черде агитаторларны түс-түс участоктарда хувааган.

Соңгулда кампаниязының үезинде кылып чорудар ажылдар дугайын «Сүт-Хөл» совхозта ажылчын кооперациязының даргазы Б. Бюрбю, Ишкин кодээ Совет күүскомунун даргазы Т. Түлүш, Кара-Чыраның соңгулда комиссиязының даргазы О. Доржу олар дыңнаткан.

Чамдык черлерде соңгулдага белеткелдер ам-даа кошкак дээрзин семинарга демдеглээн. Кызыл-Тайга, Ишкин, Ак-Даш, Бора-Тайга, Кара-Чыраа суурларда агитпунитулар ам-даа чогуур деңнелинге чедир дериттинмээн, соңгукчулар ортузунга агитас-массалыг ажылдар чорударының ёзулуг төвү болбайын турар дээрзин семинарга чугаалаан.

О. ЧАҢ-ООЛ,
Х. БОРБАЙ-ООЛ.
Чөөн-Хемчик район.

Июнь 15 – Советтерге соңгулда хүнү

СОРУЛГАЛАР-БИЛЕ ХОЛБААЛЫГ

Агитас-массалыг болгаш организакчы ажылдарны малчыннар ортузунга доктаамал чорудары — чугула айтырыгларның бирээзи. Бо ажылды «Коммунизмче өрүк» колхозтун партия организациязы (партбюро секретары Б. Сан-Хөө) малчыннар ортузунда эвээн күштелдирген. Агитаторлар Яндан Даваа-Самбуу, Чооду Шимейлей, Белчир Кыргыс, Дүгер Мижит, Пар-оол Чооду болгаш оон-даа өскелер боттарында быжыглаан бригадаларда, агитквартираларда, сүт-бараан фермазында малчыннар, саанчылар ортузунга янзы-бүрү номчулгаларны, беседаларны чорудун турар.

Оон аңгыда, мында организастаттынган агиткультбригаданың кежигүннери малчыннарже концерттиг үнүүшкүннерни үргүлчү кылып, солун темалыг лекцияларны номчуп бээри чанчыл апар чыдар. Колхоз баштаар чери (даргазы М. Дүгер) оларның ажылынга таарымчалыг байдалды тургузары-биле киноаппарат быжыглаан, сес олуттуг автобусту садып берген.

Малчыннарның культурлуг деңнелин бедидер сорулга-биле аал бүрүзүн радиоприёмник-биле хандырган. Ам колхозта радио дыңнавайн турар кижи черле чок.

Хойжу бригадалар төптеринде болгаш сүт-бараан фермазында кызыл-булуннарны дерип тургускан. Ол ышкаш библиотекажыгаштар, чүнар-бажыннар ында ажылдап турар. Малчыннар ортузунда солуннар, журналдар чагыдылгазын калбарткан болгаш оларның чедирилгезин эжиктеп.

Партия организациязының малчыннар ортузунда чорудуп турар политмассалыг ажылы оларның хүн бүрүдеги сорулгалары-биле тудуш холбаалыг.

К. НУРЗАТ.
Эрзин район.

СӨЗҮ ДЭЭШТИГ, ШЫНАРЫ ЭКИ

Көскү агитацияның бир хевири — хана солун үндүрүлгезин «Сүт-Хөл» совхозтун ажыл-агыйларында багай эвес организастаан. Совхозтун парткому аная удурутулганы кошкатпайн турар.

Чоокта чаа совхозка хана парлалгазының көрүлдезин организастаан. Көрүлдеге мооң мурнунда-даа чангыс удаа эвес мактадып келген хана солуннарны — Суг-Аксы суур эмнелгезиниң «Медик», совхозтун «Механизатор», «Сеңеэлиг Крокодил» база Ишкин салбырда партия, профэвилел болгаш комсомол организациялар-ының органы «Малчын» дээш өске-даа солуннарны делгээн. Түннелинде бирги черни «Малчын» хана солун алган.

«Малчын» хана солунну редактору С. Ондар, чурукчузу Э. Куулар олар көрүштүг кылган. Ол ышкаш Ишкин салбырның партбюро кежигүннери Д. Дамба-Хуурак биле Н. Ондар солуннун үндүрүлгезинге база идепкейлиг киришкеннер.

Совхозта хана парлалгазының шынары чыл келген тудум-на эжиктеп, амыдыралдың чедер-четпес талаларын долузу-биле чырыдып турар апарган. Ылаңгыя хол-биле чураан шоодуглуг чуруктар, шүлүктеп бижээн одуругларны бо-ла көрүп болур. Чижээ, бир хана солунга совхозтун мурнакчы хойжузу Ондар Дажынын чуруун тырттыргаш, машинада оваалаан дүк кырынга чыпшыргаш, мындыг сөстерни бижээн: «Тракторга, машинага тырый бадын чүдүрерге, кыргаан дүгүм сыныпшаека, кырлай базын шарын тур мен». Ону көрген, номчаан кижи бүрүзү хүлүмзүрүүр, магадаар.

Мал-маганының ажаалдазы багай, күзүн четчир чем белеткеп албас, арага-дарыже сундугар ийи-чангыс кижилерни сойгалаан ажыг дус дег сөстерлиг, чуруктарлыг «Крокодилдер» четпестерни чайладырынга онза дээштиг идигни берип турар.

Совхозта хана парлалгазының эки шынарлыг болуп турарының бир чылдагааны — оон редакторларын, редколлегия кежигүннерин шын шилип ап, олардан негеддени кошкатпайн турарында. Оон аңгыда, үстүнде чугаалаанывыс ышкаш, көрүлделерни, конкурстарны үргүлчү чорудуп, эки болганнарын шаннап, мактап турары база дыка ажыктыг болуп турар.

Б. САТ.

Эки кижилер дугайында

МАКТАЛДЫГЛАРНЫҢ БИРЭЭЗИ

Хуралбай Хомушку — чугаакыр, баштаксымаар-даа кижи болду. Хөйну көрген ол кижи-биле ужуражып чугаалашкаш, дыка солун үүлүдерни оон дыңнаан мен.

1935 чыл. Кызылга чоладчылар курузун чеднишкиниг доосказ, Тыва төп кооптун бүдүн-чартык тонна чүүк сөөртүр автомашинязынга ол чоладчылаан эгелээн. Чоннун хереглел барааннарын Тываның бүдүн бүрүзүнге чедирер берге болгаш харысалгалыг даалганы чоладчы Х. Хомушку чеднишкиниг күүседип, мурнакчы чоладчыларның одуруунга кирген. Ынчалда фашистиг Германия Совет Эвилелинче оор ёзу-биле халдаан соонда, Тываның ажылчы чоннуң фронтуга дузалаарыбиле чыткан белээн Совет Эвилелиниң кызыгаары Шивилиг, Кара-Суг, Борбак-Хаак ол ынчаар дажын чедирип турган чоладчыларның бирээзи база ол.

Пенсиялап үзүс-даа, күш-ажылдың коочуну Хуралбай Хүрең-ооловиң машинязының «дыны» ам-даа ходда тутпушаан: Барыын-Хемчик, Байтага районнарның ажылагыйларынче артык кезектер дажын турар. Эрткен чылын хүлээп алганы ГАЗ-51 автомашинязын 10-гу беш чылдың төнчүзүнге чедир капитал септелге чокка маңнадырын ол хүлүнген, кызымак ажылдап турар. Дуржулгалыг коочун чоладчы Х. Хомушку—чүгле эки ажылны-биле сурагыг эвес, а аныяктарның база биллиг өөредикчизи. Ылаңгыя аныяк чоладчыларга бодунун билигмергежилин, арга-дуржулгазын үргүлчү дамчыткан чоруур. Аныяк чоладчыларның ону «башкывыс» деп алып чоруурунда ужур-ла бар болдур ийин. Хуралбай Хүрең-ооловичиңи оолдары Стал-оол, Сергей олар база адазының соон салган, чоладчының мергежилин шилип алган, төрээн совхозунда мактадыг ажылдап чоруурлар.

Ажыл-ишке аныяктарны кижизидериниң хереэнге дуржулгалыг коочун чоладчы Х. Хомушку коммунизм тургузуушкунуга бодунун үлүг-хүүзүн мичаар киириштирип чоруур.

Т. САРЫГЛАР.
Барыын-Хемчик район.

ЧОНУНГА ТӨЛЕПТИГ

Монгуш Чудак 1960 чылда Кызылдың эмчи үчилищезин чеднишкиниг доосказ, Барыын-Хемчик районнун «Шекпээр» совхозка эмнелге пунктузун эргелекчилеп ажылдай берген. Аныяк эмчи күш-ажылчы баштайгы базымнарын эки эгелээн болгаш чонга мактадып турар апарган. Оон 1965 чылда «Барлык» совхозтун Аксы-Бардык эмнелге пунктузун эргелекчилээн. Ак, Алаш, Кара-Хая, Сарыг-Хая, Дулаан-Кара, Ыргактыг хову дээш ышкаш ырак-узак черде малчыннарның күзенчиг аалчызы боол бо-ла чеде бээр.

Монгуш Чудак кыштың соогунда, чайның изиинде-даа чалгаларга баарындан чажам дивес. Аараан кижиге эмчиниң дузазын шыдаар-ла шаа-биле дарыы чедирерин оралдажыр. Коммунист эмчи аарыг кижилерни экирти эмнээри-биле кызыгаардаанмайн, чон ортузунга медицина темазынга янзы-бүрү лекция, беседаны бо-ла кылыр.

Ажылынга кызымак коммунисти хүндүлеп, чон чылыг чымчак сеткил-биле аная-ла эмчивис дээр. Бодунун коллективиниң хөй-ниити ажылынга ол база-ла кызымаккай киржип турар. Кызыл-Мажалык ортумак школазының төрелдер комитединиң даргазы хүлээлгезин база ак сеткилдии-биле күүседип турар. Ада-ие хуралдарын план ёзугаар эрттирип, өөредилге-кижизиди л г е л и г ажылдарны чорудуп, кошкак өөредилгелиг өөреникчилериниң ада-иелери-биле беседаларны доктаамал кылып келген.

Амгы үеде Монгуш Чудак Ак-Довуракты санинспекция эмчизи болуп ажылдап турар.

Ол Ленинчи юбилей медалының эдилекчизи.

С. ТАВАА-САМБУУ.

БӨГҮН—ТОКТОГУЛ ГЭС-ТЕ

Кыргыс чуртунда эң улуг дээн Токтогул ГЭС-тің тудугжулары СЭКП-ниң XXV съездизинге алдар болдурган күш-ажылчы эзлегже кирген. Бо чылдың төнчүзүнге чедир гидро-белдирниң бедик плотиназын тударын болгаш үшкү, дөрткү агрегаттарны эптээрин доозар деп шиитпирлээн. Бирээзи-ле 300 муң киловатт күштүг баштайгы ийи энергоблоктар токту берип турар. Нарын хемде суг күжү-биле ажылдаар ол электри станциязы — суггарылга системазының тудуу бооп турар. Токтогулдуң суг хөлбээ 800 муң гектар суггарылгалыг черни суг-биле идегелдиг хандырар болгаш ам-даа 400 муң гектар черни ажыглалга киирер арганы бээр.

500 киловатт күштүг токту дамчыдар бедик вольтулуг электри шугуму бо станцияның төгүн Фергана шынаазынга чедирген. Ол шугумнуң кезик-чамдыызы бедик даглар дамчаан.

* * *

Солагай таланы чурукта: ЛЭП-500-түң электри дамчыдар удазын шугуму.

Ортузунда чурукта: Токтогулдуң суг хөлбээ — Кыргыс далай.

* * *

Гидро-тудугжулар суурну Кара-Кульде Фрунзениң политехниктиг институдунуң салбыры — кежээки никити-техниктиг факультет бар. Ону доосказ 800 хире кижи тудугнуң специалистеринге улуг күш бооп немешкеннер. Амгы үеде ол факультетте 300 ажыг студентилер өөренип турар.

Оң таланы чурукта: институттуң студентизи кол тудуглар эргелелиниң моторизи Мира ОЕЗОВА.

А. ПОЛЯКОВ биле М. ШЛАФШТЕЙННИҢ фотолары.
(СЭТА-ның фотохрониказы).

ЫНЧАН МАЙ ЭГЕЗИ

1945 чыл. Москваның харылаа институдунун общежитиязи. Студентилер фронтуларда болуушкуннар дугайында кежээкиниң сөөлгү медээзин радио дамчыштыр дыңнаан, «ажырбас-тыр эвеспе» дээнзиг сеткил маажым удун чыткылаан алган бис.

Дүнекиниң таалаңчыг уйгу үезинде хенертен эжик соктаашкынындан уйгум чаштай берген. Өөрүнчүг медээ-биле катай ол эжик соктаашкыны кожазында өрээлдерже улажып чоруй барган: «Ура-а! Бистин Берлинде!.., Тиилээр бис». Ол чаагай сөстер студентилерни уйгузундан оттур силгипкен. Өрээл бүрүзүнде, ында-мында өөрүшкүлүг чугаа-соттар чоорту дыңзып-ла орган.

Ындыг өөрүнчүг медээ дыңналганда, кижи чүрээ кайын дөстүнер?! Студент мооп өөрүм-биле шагда-ла тура халчып келгеш, ала-чайгаар-ла куспакташкан, аажок өөрээн тур бис. Коридорже үне маңнажып кээривиске, ында студентилер шагда-ла чыглы берген, танывыр, таныс-даа дивес, холдарын тудушкан, куспакташкан, уруглар удур-дедир ошкашкан турлар. Чамдыктары өрээлдериниң үне халыжып ора-ла: —Ура-а, эштер! Дайын төнериниң кес кыры келди!— деп, өткүт, тода алгыржып, аразында чугаалажып чоруурлар. Ол дүне кым-даа улаштыр удуваан: ында-мында чугаалашкан, ырлашкан, танцылаан, ойнап-хөглээн.

Эртенинде хүндүс Москваның кудумчуларынга массалыг байырлаашкын, демонстрация болгаш үтер-бооларның өөрүдаа даашташкыннары болгулаан.

Дайын үезинде тылга «Бүгү-ле чүвени фронтуга!» деп лозунг алаа-биле чурттап, ажылдап турган. Ажыл, өөредилге болгаш чурум-сагылганың ындазында шыңгызыла кончуг турган чүве. Аъш-чем-даа кижи бүрүзүнге нормалыг турду. Ацаа-маңаа шефтээшкиннер организастай бээринден өөредилге база үстүгүлей бээр.

Дайынның эге чылдарында институтка өөренип турган, 1942 чылдың күзүнүнде Үзбекистанның иэиг ховуларынга ховец ажаалдазынга шефтээн бис. Оон түннелиниң дугайында институттуң ректору дужаал үндүрген. Ховец ажаалдазынга идепкейлиг киришкен дээш мени дужаалга киирип, акша шаңнаалын берген. Өөренип турган-ла болук шефтээшкиннерге киржип турган бис. Ажык шөлге мартен печказыдаа тудуп турган-на бис, артиллерия октары бүдүрер заводка база ажылдагылаан бис. Өөреникчивис, кандыг-даа ажыл-хереттерни кылып турган бис. Эвээш-биче-даа ажылды бүдүргенивис фронтуга дуза-дыр деп чүвени студент бүрүзү медереп билип турган.

Ю. ЧҮЛЬДҮМ.
Чөөн-Хемчик район.

Хамааты камгалалы

ШАЛЫПЧЫ АЙ

Хамааты камгалалының кол сорулгазы болза, чурттакчы чонну, улус ажыл-агыйын массалыг узуткаашкынның чевээнден база дайзынның халдаашкынының өске-даа хевирлериниң камгалаарынче угланган ажылдарны боттандырып чорудары болур. Оон аңгыда халдаашкынга таварышкан девискээрлерге, үер-халаң, хат-шуурган дээш өске-даа чайгаар болу бээр үрегдээшкиннер үезинде камгалал-массалыг болгаш катал тургузуушкун ажылдарын боттандырып чорудар.

Хамааты камгалалының чер-черде тургустунган дайынчы белеткелдиг командалары, болуктери, отрядтары, звенолары камгаланырынга хамаарышкан бүгү-ле белеткел ажылдарын бедик деңнелге тургузар хүлээлгелиг. Олар тайбың үеде чайгаар болгулай бээр болуушкуннар-биле демисселге кадыг-бергелерни эртип, шенелделерни кылып турарлар. 1974 чылдың чайынында дайынчы-белеткелдиг командалары тускай медээ ёзугаар Таңды, Улуг-Хем районнарның девискээринге өрт айыылынга таварышкан арга-арыгларын өөрүренге эрес-дидим чоруун хөргүскеннер.

Хамааты камгалалының органнары боттарының ажылдарын Чепсектиг Күштериниң бүгү хевирлери-биле сырый хөрылзаалыг чорудуп турар. Бистиң республикага майның 1-ден 30-ге чедир фашистиг Германияны тиилээниниң бээр 30 чыл оонга турасхааткан хамааты камгалалының шалыпчы айын чарлаан. Оон программазында: чыскаалдыг көргүзүг, санитар-дружиналарының маргылдаалары, комсомолчу-аныяктар эстафетазы, баштайгы эмчи дузазын чедиреринин, хуузунда камгаланыриның херекселдериниң көргүзүү, хамааты камгалалының чамдык көргүзүглериниң талазы-биле «Оран камгалалынга белен бол» деп комплекстиң нормаларын массалыг дужаары, өртке удур ажыл чорудар командаларның көргүзүү киреп турар. Бо бүгү көргүзүглер паркка, стадионнарга, тускай белеткеп кылган шөлдерге болгулаар.

Айтырыглар болгаш харылар кежээлери, викториналар республиканың Культура бажыңнарынга, а библиотекаларга хамааты камгалалының дугайында литературалар делгелгези, номчукчулар-биле ужуражылгалар болгулаар. Республиканың хамааты камгалалының курстарының башкылары камгалал черлерин көргүзүп, оларны канчаар тудуп тургузарының дугайында тайылбырлап бээрлер. Улус ажыл-агыйының объектилериниг чыскаалдыг көргүзүглер, хамааты камгалалының темаларынга лекция, беседалар номчулгалары база болур.

Шалыпчы айның программазында хамааты камгалалының талазы-биле 1975 чылда колхоз, совхозтарга, бүдүрүлгелерге, өөредилге черлеринге, школаларга эң эки дериттинген өөредилге-материалдыг базаа дээш ийи көрүлде-конкурстарны киирген. Оон-биле чергелештир бүдүрүлгелериниң удуртукчулары, партия, профэвилел, комсомол организациялары хамааты камгалалының ажыл-чорудулгазынче кичээнгейни салып, оон күүседезин хынап, боттуг дузаны чедирер апаар. Шалыпчы айның хүннеринде республиканың кинотеатрларынга, клубтарынга хамааты камгалалының талазы-биле кинофильмнер көргүзүглерин организастаар.

А. ДЫРТЫЙ-ООЛ.

ДЕЛЕГЕЙ БО ХҮННЕРДЕ

Варшава керээзиниң

20 чылынга холбаштыр

БАЙЫРЛЫГ ХУРАЛ

Найырал, кады ажылдажылга болган дузалажылга дугайында Варшава керээзинге ав салган хүндөн бээр 20 чыл болган.

Ол кайгамчыктыг хүнге холбаштыр Москваның ажылчы чоннарының болгаш ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштериниң төлөлекчилериниң байырлыг хуралы Эвилелдер бажыңының колонналыг залында бурунгу хүн болган.

Президиумда — СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң камгалал министри Совет Эвилелиниң Маршалы А. А. Гречко, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко, СЭКП ТК-ның секретары К. Ф. Катушев, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазының оралакчызы М. А. Яснов, Варшава керээзиниң киржикчилери күрүнелериниң Каттышкан Чепсектиг Күштериниң Кол командылакчызы Совет Эвилелиниң Маршалы И. И. Якубовский, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы М. А. Лесечко, ССРЭ-ниң министрлери, сураглыг шериг начальниктер, хөй-ниити организацияларының төлөлекчилери, дайынның болгаш күш-ажылдың хоочуннары.

Хуралды президиумунда — Болгария Улус Республиканың, Венгрия Улус Республиканың, Герман Демократтыг Республиканың, Польша Улус Республиканың, Румыния Социалистиг Республиканың, Чехословак Социалистиг Республиканың, Моол Арат Республиканың дипломаттыг төлөлекчилериниң баштыннары, социалистиг чурттарның шериг аттаңнары.

Хуралды СЭКП-ниң Москва хооркомунуң секретары Р. Ф. Дементьева ажыткан.

СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко илеткел кылган. Ол илеткелди улуг кичээнгей-биле дыннаан болгаш адыш часкаашкыннары-биле уткаан.

ССРЭ-ниң камгалал министриниң оралакчызы Совет Эвилелиниң Маршалы К. С. Москаленко, Москваның ийги шак заводунуң чыын эптээр ажылдакчызы Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры А. М. Похмельнова, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының академиги Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Н. Г. Басов олар ук хуралга чүве чугаалаан. (СЭТА).

ПАРЛАМЕНТАРИЙЛЕР УЖУРАЖЫЫШКЫНЫ

ВАРШАВА. (СЭТА). Варшава керээзиниң организациязының тургустунган хүнүнден бээр 20 чыл оюн холбаштыр Варшава керээзиниң киржикчилери күрүнелериниң парламентилер төлөлекчилериниң ужуражыышкыны бурунгу хүн Польша Улус Республиканың сейм бажыңында ажытынган. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң ол ужуражыышкында делегациязын ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиң Даргазы А. П. Шитиков баштап барган.

Ук ужуражыышкынны ПУР-нуң сейм маршалы С. Гуцва ажыткан. Делегейниң дүшкүүрлүг чоруунуң чавырлыышкының чайгылыш чок уламчылаары Европа улустарының эрге-ажыктарынга дүгжүп турар деп, ол чугаалаан. Фашизмни чылча шапканының 30 чыл оюнда улустарга, парламентилерге болгаш чазактарга СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш Совет Эвилелиниң чазааның Кыйгырыында оон эргежок чугулазын база дагын айыткан деп, ол демдеглээн.

Польшаның Каттышкан ажылчын партиязының ТК-зының Политбюрозунуң, ПУР-нуң Күрүне Чөвүлелиниң болгаш ПУР-нуң Министрлер Чөвүлелиниң мурнундан ужуражыышкын киржикчилерингe ПУР-нуң Күрүне Чөвүлелиниң Даргазы Г. Яблоньский байыр чедирген.

Янзы-бүрү ниитилел тургузуглуг күрүнелериниң тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынының ленинчи принциптерин улустар аразының харылзааларына бадыткаарына таарымчалыг байдалдарны тургузарына Варшава керээзи улуг рольду ойнап келген болгаш ойнап-даа турар деп, ол чугаалаан.

Эн долу илерели СЭКП-ниң XXIV съездизиниң хүлээп алганы Тайбынның программазы болу берген Совет Эвилелиниң тайбынга ынакшылыг чайгылыш чок политиказы-биле демниг хөделбишаан, бистиң чурттарывыс керээниң ёзу-чурумунга болгаш негелделеринге дүүштүр делегейниң дүшкүүрлүг чоруун кошкадырының херээнгө калбартырынга идиг берип келген. Ол херекти ханыладырынга болгаш быжыглаарынга бистиң чурттарывыстың парламентилери чугула салыышкынны киирип турар. Социалистиг дем каттыштырылга күрүнелериниң чаңгыс эви болгаш Совет Эвиделиниң кол ролю — делегейде күштерниң амгы деңзигүүрүнүң боттуг фактору. Бөгүнгү ужуражыышкын — тайбыңны, айыыл чок чорукту быжыглаарда, Европа улустарының аразында чоокшулажыышкын чорударда Варшава керээзиниң организациязының эрге-хемчээлдеринге таарыштыр бистиң чурттарывыстың сырый кады ажылдажылгазының болгаш демниг хөделиишкининиң чаа бүзүредилгези-дир.

Чыыланнарның мурнунга А. П. Шитиков база чүве чугаалаан. Ужуражыышкын дүүн база үргүлчүлээн.

Совет Эвилели — венгр көдээ ажыл-агыйга

ДЕБРЕЦЕН. Венгрияның чагыын ёзугаар ССРЭ-ге кылып белетказан 50 комбайнны болгаш тракторларга ажыглаар дыка хөй кезектерни «Агрокер» дээр венгр будурулгениң девисиззринде чедирген. Оларны фортан Хайду-Бихар областың көдээ ажылагый будурулге кооперативтеринче болгаш күражыл-згыйларынче чөруткүлээн.

ЧУРУКТА: ажыглаарынга белен техника.

МТИ—СЭТА-ның фотозу.

Совет Эвилелинге вагоннар

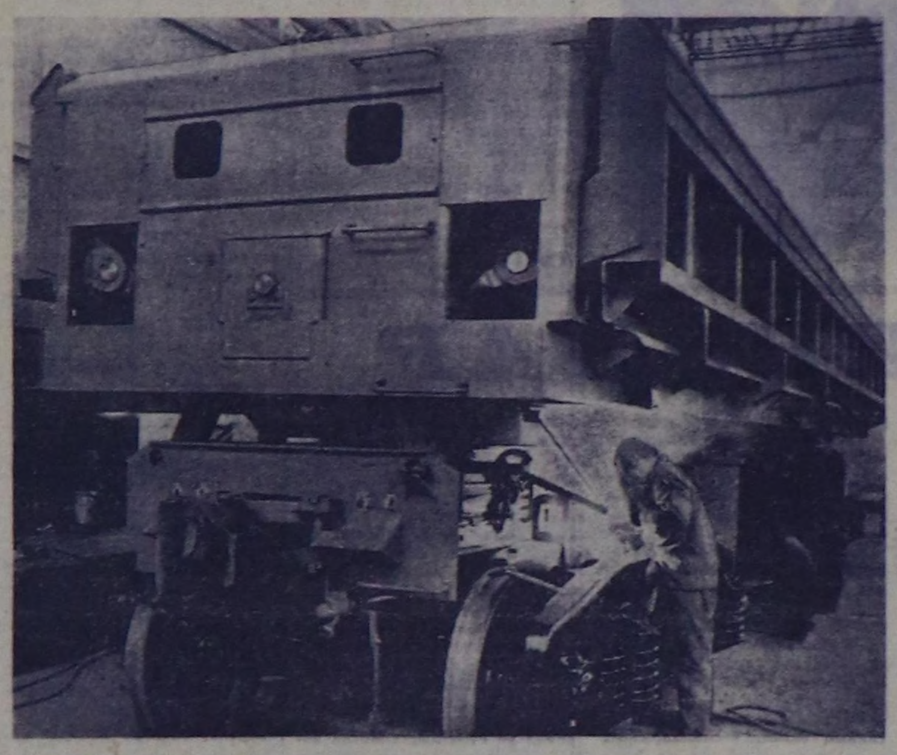

ЧЕХОСЛОВАКИЯ. «Думкар» хевирниң хөй чүк чүдүрер болгаш чүүгүн боттары дүжүрер 870 демир-орун вагоннарын Соңгу-Моравия областың Студенко хоорайында вагон-тудуушкын заводу ССРЭ-ге бээр. Ол чагыг болза 1977 чылдың төнчүзүнге чедир ук будурулгениң будурулгечи планының ундезини болуп турар..

ЧУРУКТА: хөй чүк чүдүрер эзлчеглиг вагонну эптеп турары.

ЧТК—СЭТА-ның фотозу.

Киссинджерниң чугаазы

ВАШИНГТОН. (СЭТА). АКШ-тың күрүне секретары Г. Киссинджер Сент-Луиске (Миссури штат) Каттышкан Штаттарның даштыкы политиказының айтыгларының талазы-биле мелеглел кылган.

Мурнуу-Чөөн Азияда сөөлгү болуушкуннарга хамаарыштыр ол мынча дээн: ол беш чыл мурнунда бистиң бодал чок кенен чоруувус-биле киргеннивис Вьетнамда месилдежиишкин чуртту Америкага болган хамааты дайын үезинден бээр кандыг-даа болуушкундан артык хемчээлдин-биле ийи аңгы кылдыр чара кирген.

АКШ-тың болунуң эвилелчилери-биле харылзаалары Каттышкан Штаттарның алдар-хүндүзүнден дыка хамааржыр дээрзин демдеглээн, күрүне секретары мынчаар медеглээн: бир президентиниң өлүрткениниң эгелээн, өске президентиниң халажын дүшкениниге чедир Америкага сөөлгү он чылда таварышкан кергелиглиг кемдээшкин дыка хөй чигININIIIKKINNEPNI тывылдырган дээрзи маргылдаа чок.

Маңаа холбаштыр Г. Киссинджер америк даштыкы политиканың элээн эвилел таарымчалыг болурун күүзүн. Ол чорук сөөлгү чылдарның дургузунда делегейде күштерниң деңзигүүр байдалының өскерилгениниң база албадаттының турар деп, ол онзалаан демдеглээн.

Совет Эвилели-биле харылзааларның дугайын чугаалаш, оон медеглээн болза: ол харылзаалар хөй-хөй талаларда боттаның турар. Ынчалгаш бир дугаар сорулга — термоядролуг дайындан чайлаарының мырыңай-ла эргежок чугула бооп турары-дыр. Стратегтиг шаап халдаашкын чепсээн кызыгаарлап турар үр хуусаалыг дугуржулга дугайында эрткен чылдың ноябрьда Владивостокка СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежнев биле АКШ-тың президентизи Дж. Фордтуң арызына чедип алдынган дугуржуушкун — ол угланыышкында улуг базым болур-дур.

Бистиң харылзааларывыстың ийги талазы болза Каттышкан Штаттар биле Совет Эвилелиниң аразында дорт харылзаалар болгаш консультациялар, экономика, эртем болгаш культура талазының кады ажылдажылгазы бооп турар деп, Г. Киссинджер уламчылаан. Ол харылзааларның хемчээли ам кажан-даа турун көрбээн хире улуг. Совет Эвилели шак оон ажык ап турар дээрзи биливиг, бир эвес болунга ажык чок болза, ол аңаа кирипшес турган ийик. Ынчаныже мындыг харылзаалар бистиң эрге-ажыктарывыска базала дүгжүп турар. Мындыг болбаан болза, бис ону доктаадып турбас-ла болгай бис.

ЧУГУЛА ИНИЦИАТИВА

Улустарга, парламентилерге болгаш чазактарга СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш Совет Эвилелиниң чазааның Кыйгырыын хөй-хөй чурттарның политиктиг бөлүктеринде идегелдиг болгаш быжыг тайбыңның күүрүнде идепкейлиг ажыл-херектерже чүткүлдүг кыйгырыг кылдыр утпаан.

БЕРЛИН. Ол кыйгырыгны бүгү диитерге чүүлдүгүнүүшкүн-биле дыннаар болгаш үткүүр дээрзинге чигININIIIKKINNER чок деп, «Нойес дойчланд» солун бижээн. Ол дээрге Улуг Октябрьның үезинден бээр баштайгы документизи Тайбың дугайында ленинчи декрет болган чурттуң үнүдүр, фашистиг агрессорга удур демиселге делегейниң ийиги дайынының үезинде эң кол аар үүргени чүүктеп эрттирген чурттуң үнү-дүр, ол дээрге эң аар-берге каражалар үүгү-хуузунга таварышкан болгаш шинтпирлиг тиилелгелерни чедип алган чурттуң үнү-дүр.

БУДАПЕШТ. Улуг тиилелге оюнуң байырлалының хүннеринде чаңгыланып үнген, тайбыңче кыйгырыг делегейниң ийиги дайынының зарбергелерин көрүп эрткен бүгү кижилерге бидиңгир болгаш чоок кыйгырыг-дыр деп, венгр коммунистиг шимчешкининиң хоочуну Тереза Карлштейн медеглээн. Ол дээрге СЭКП-нин Л. И. Брежнев баштаан ленинчи Төп Комитединиң чайгылыш чок боттандырын турары, Совет Эвилелиниң тайбынга ынакшылыг политиказының чырытылынчак херечизи-дир.

ПРАГА. Дипломаттыг тайбын инициатива Совет Эвилелиниң холунда быжыы-биле туруп турар. Фашизмни ашкан тиилелгенин 30 чылын кижи төрелгетен байырлал турарының хүннеринде быжыг тайбыңны чедип алырыынче угланган чаа кыйгырыг — чепсегленииишкиннерни эндере будүрерин шеглээринче, чепсектиг күштерни кызырарынче кыйгырыг чогум-па харын ол чурттан чаңгыланып үнген деп, Чехословакиянның «Праце» солуну бижээн.

ВАРШАВА. Совет Эвилели — социалистиг дем каттыштырылгазының кол чурту — тиилелгеге шинтпирлиг кол салыышкынны киргеи. Ам Совет Эвилели Европаның болган делегейниң айыл чок чоруунуң өчаленгинжи болуп турар деп, «Трибуна люду» солун СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневтиң чугаазын база СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш Совет Эвилелиниң чазааның Кыйгырыын тайылбырлаан үүүлүнде бижээн.

ВАШИНГТОН. Дүшкүүрлүг чоруқту кошкадырының болгаш делегейге кады ажылдажылганың талазы-биле СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш Совет чазактың улустарга, чазактарга болгаш парламентилерге Кыйгырыында сиңниккен үүүлдерге чаагай тура-соруктуң кижилери байыр чедирип турар деп, сенатор К. Пелл медеглээн. Тайбыңны камгалаарынга чазактарның болгаш улустарның дем каткан күжениишкиннери эргежок чугула дээрзи чигININIIIKKINNI болдурбайн турар. Совет Эвилели тайбыңны чедип алыр деп бодунуң бодалын бүзүредиг көргүскеннигге өөрүп турар мен деп, ол чугаалаан.

БОННН. ГФР-ниң бундестагының Совет Эвилели-биле парламент харылзааларының талазы-биле бөлүгүнүң даргазы В. Мертес ССРЭ-ниң үндүрген чаа, чугула инициативазынга байыр чедирип тур мен деп медеглээн.

ПАРИЖ. Ол чугула документинин Франциянын кадбак хөй-ниитизи үүүлдүгүнүүшкүн болган билчиишкин-биле уткаан деп, француз хөй-ниитинин көскү ажылдакчызы, «Франция—ССРЭ» ниитилелдиң күүсекчи-президентизи ги Дессон өвзалап демдеглээн.

ТОКИО. «Асахи» солунуң айыткаңын үзүгаар алырга, улустарга, парламентилерге болгаш чазактарга Кыйгырыг СЭКП-нин XXIV съездизиниң хүлээп алганы Тайбын программазының бадыткалы болгаш улам хөгжүдези болбушаан, делегей байдалында болуп турар өскерлиишкиннерни барымдаалап турар.

СТОКГОЛЬМ. Улустарга, парламентилерге болгаш чазактарга СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш Совет Эвилелиниң чазааның Кыйгырыы — өнза чугула документ-тир деп, парламент депутаты Йон Такман онзалап демдеглээн. Тайбыңны камгалаарының болгаш делегейге калбак кады ажылдажылганы хөгжүдүрүнүн айтырыгларын ол документизе бүгү улустарга амыдыралчы чугула үүл кылдыр тургузуп турардыр деп, ол чугаалаан.

(СЭТА).

ЖЕНЕВАДА КОНФЕРЕНЦИЯ

ЖЕНЕВА. (СЭТА). Ядролуг чепсектиг нептеретиезиниң дугайында Керээзиниң күүселлдезин чугаалажып көөрү-биле ынаа бооп турар конференцияда ниити саңаа-онаа солчуушкуну доозулган, оон Политиктиг комитединиң ажылы эгелээн.

46 чурттуң төлөзөлериниң сөс ап, чүве чугаалааны ниити саңаа-онаа солчуушкуну тайбыңны болгаш улустар аразынга айыыл чок чорукту быжыглаар талазы-биле, боо-чепсектиг эндерге будүрүн үндүрерин соксадыр болгаш боо-чепсектиг дүжүрер талазы-биле хемчеглерни ап боттандырарынга Керээниң киржикчилери күрүнелериниң ханы соңуургалдын көргүскен.

Саңаа-онаа бергеннер барык шуптузу Керээниң негелделерин, ол ылангыда ядролуг чепсектиг нептеретиезиниң талазы-биле күрүнелериниң хүлээлгелерин айыткан оон I болгаш II үүлдерин шыңгыы саңгырыының чугулазын айтып турганнар. Керээниң күүтүг бооп эгелээнинден бээр беш чыл хуусаа дургузунда оон киржикчилериниң чаңгызы-даа хүлээлгени үрээн көзүлбээн бооп турар.

Чазак хуралынга

КАИР. (СЭТА). ЕАР-ның премьер-министри М. Салем улусчу хуралга чазак чериниң ажылының программазын доңчузу-биле тайылбырлап чугаалаан.

Ол, чурттуң аштыкы айтыгларынга доктаагаш, чазак чери өртек-үениң улгадымышкынынга болгаш чоннуң калбак хереглелдиң барааннары-биле хандырарында четпестерге удур демисежип, будүрүлге өзүлдезиниң темпизин шапкынчыдар дээш бүгү күжүн салыр апаарын медеглээн.

М. Салем совет-египет харылзааларга холбаштыр мынча деп чугаалаан: «Бистиң Совет Эвилели-биле харылзааларывыс эки хөгжүп турар, ынчангаш оон түңнелери чоокку айларда-ла үстү бээр. Египет-совет найырал кады ажылдажылганың үргүлчүлелдиг чылдарының дургузунда улам быжыккан. Арабтарның туружун Совет Эвилелиниң деткин турарын бедин-биле үнелевишаан, Чоокку Чөөн чүкче байдалды шынныг кылдыр, улам быжыг шинтпирлээринге ол идепкейлиг, көскү рольду ойнаар дээрзинге бүзүреп турар бис». ЕАР-ның премьер-министри Совет Эвилели-биле бүгү талалыг кады ажылдажылганы улам калбартыры чугула деп чугаалаан.

Харылзааны чогумчудар

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Демократтыг партиниң көскү ажылдакчызы сенатор Дж. Макговерн Гаванага чорааш чоокта чаа эвэ чедип келгениниң соонда Каттышкан Штаттар биле Кубаның аразында харылзааларны чогумчалыг болдурарын кыйгырган.

Фидель Кастро-биле ужурашканым соонда мен АКШ-биле боттуг харылзааларны тургузарыга хамаарыштыр Кубаның чазаа таарымчалыг турушту эзлеп турар деп бодап тур мен. Дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырарының делегейде бооп турар чорудулгазынга чөрүштүр Кубаны часкаанзыраадырының политиказын үргүлчүлээриниң кандыг-даа үндезин барымдаазы чок-тур деп, Макговерн чугаалаан.

Макговерниң бодалы-биле алырга, америк-куба харылзааларны чогумчударының оруунга баштайгы чугула базым болза Куба-биле садылажыышкынга Каттышкан Штаттарның албадан дегээн хоругдалын соксалыры, тодаргайлаарга, ортулуктуу экономика талазы-биле часкаанзыраадырының политиказын соксадыры болур, ынаныг хоругдал америк эрге-ажыктарга дүүшпейн турар.

ДАЛАЙ ШЕРИГЛЕРИН ЧОРУТКАН

БАНГКОК. (СЭТА). Окинавада болган Филиппинда америк базалараан далайның 800 чадаг шериглерин Пентагон Таиландыже чоруткан. Камбоджа корабль америк судну Камбоджаның эриктериниң коогунга чорда тутканы-биле холбаштыр оларны ынаар чоруткан бооп турар.

Камбоджага удур үүлгедиишкиннерге Таиландының шериг-агаар базаларын Каттышкан Штаттарның ажыглаарын чөпшээрелер деп турарының дугайын Таиландының премьер-министри Кукрит Прамот май он үште медеглээн. «Бистиң чернисти америк шериглериң кандыг-даа дайын кылырынга ажыглаарын эвпшээрелер бис. Бистиң азий кожаларывыс-биле таарымча чөр үүлдеривис ол чокка-ла эмтежок болгай»—деп, премьер-министр чугаалаан.

Таиландының даштыкы херектер министерствозунуң төлөлекчизи далайның чадаг шериглерин ынаар чоруткан-ны-га хөлбаштыр Таиланд оны «дыка шыңгыы чорук-тур» деп көрүп, бо талазы-биле кандыг хемчеглер алырының дугайын чугаалажып турарын майның он дөртте медеглээн.

ПАРИЖ. (СЭТА). КУР-нуң Күрүне Чөвүлелиниң премьериниң ында албанның аян-чоруун кылып чеде берген оралакчызы Дэн Сяо-пин парлалга конференциязынга корреспондентлериниң айтыгларынга харылаш, Камбоджага америк шериглериниң интервенциязы үнер-даа болза, Кыдат чугуда кылын шылавас дээрзин медеглээн.

Таиландының найысылалы Бангкокту «Чөөн Венеция» деп адап турар. Ол хоорай Менам хемниң Сиам мугулдурунче агып кирип чыдар чериндөн 30 километр черде эрик дургаар турар.

Бангкоктуң чурттакчылары боттарының амыдырал-чуртталгазының дыка хөй үезин сугга эрттирерлер. Оларның пассажирлер болгаш чүүктер дажыглаан хемелери болгаш катерлери Менам хемни дургаар шуужуп турар; суг ортээлдеринде циновкалар-биле шыпкан бичии судноларда хөй-хөй балыкчылар болгаш чүдүрүкчүлер боттарының өг-бүлелери-биле чурттап турар.

ЧУРУКТА: Бангкоктуң районунда Менам хемде.

С. ПРЕОБРАЖЕНСКИЙНИҢ фотозу.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Совет делгелге ажыттынган

ТОКИО. (СЭТА-ның корр.). Сидзуока префектурада Суруга мугулдурнуң эринде тургустунган культураның Михо дээр төвүнде совет делгелгениң делгереңгей көргүзүүнүң байырлыг ажыдыышкыны болган. Совет Эвилелиниң дугайында Яфи найысылалдан 170 километр черде тургустунган ол доктаамал делгелге эрткен чылдың сентябрь айдан бээр ажык турган. Японияга болган «Совет социалистиг Сибирь», «ССРЭ-ниң Улустарының культуразы болгаш амыдыралы» дээн ышкаш өске-даа делгелгелерниң эн дээре үүлдерин ында киирген.

Совет делгелгениң чаа, делгереңгей көргүзүглерин байырлыг ёзулал-биле ажыдарынга Токиодан болгаш өске-даа хоорайлардан япон-совет найыралды калбартырынга идепкейлиг киржип турар Японияның хөй-ниитизинин болгаш политиктиг сураглыг ажылдакчылары чеде бергеннер. Оларның аразында — даштыкы чурттар-биле культура харылзааларының япон ассоциациязының президентизи профессор С. Мацумаэ болгаш япон-совет найыралдың парламент ассоциациязының харыысалгалыг секретары Х. Пудзихара олар база бар.

Михода бо эн улуг делгелге 7 ай иштинде туруп келгениниң дургузунда Симидзу, Нумадзу, Сидзуока болгаш өске-даа хоорайларның чурттакчыларынга Совет Сибирьниң төөгүзүнүң, экономиказының, культуразының, оон байлактарын ажыглалга киирип турарының дугайында, сибирьжилерниң амыдыралының болгаш ажылижинин дугайында, а ол ышкаш Совет Эвилелиниң космосту шинчилеп турарының дугайында делгиирлер-биле таныжып көөр арганы берген деп, профессор С. Мацумаэ оон ажыдыышкынынга чугаалаан. Ол чаа делгереңгей делгелге келир чылдың март айга чедир ажык турган, совет улустуң культура болгаш эртем талазы-биле чеднишкиннерин көрүкчүлерге соңуургадыр. Японнарның бо делгелге-биле таныжып көөр чоруу ийи чурттуң улустарының аразынга бот-боттарын билчир болгаш найыралдыг болур чоруун улам быжыглаарынга идиглиг болурунга идеген турар бис деп, С. Мацумаэ чугаалаан.

Бо чылын бистиң ийи чурттуң хөй-ниитизи япон-совет дипломаттыг харылзааларны тургусканының 50 чылын демдеглээн болгай, а ынчаарга 1976 чылда Япония биле Совет Эвилелиниң аразында харылзааларны катап чогумчалыг кылдыр тургускаанының 20 чылын база байырлаар апаар бис деп, Х. Пудзихара чугаалаан. Мындыг үеде Совет Эвилелиниң дугайында доктаамал делгелгени организаастаан чорук чаагай кожа-хелбээ ханыладырынга чугула рольду ойнаар. А чаагай кожа-хелбээ турары, бот-боттарын ынак билчири болгаш найырал дээрге, ийи чурттуң улустарының аразынга болгаш бүгү делегейге-даа тайбыңны быжыглаарының херээнге бараан болур херек-тир.

М. ДЕМЧЕНКО.

СЦЕНАНЫҢ ХООЧУНУ

1940 чыл. Астрахань областың Старицы суурундан Саша Фролов төрээн чери-биле байырлашкаш, Совет Армияның хүрээлеңинче шериг албаны эрттирип чорупкан. Ол Хабаровскиниң шериг-химия училищезинге өөренип эгелээн.

Дайын. Шак бо килеңниг сос муң-муң кижилерни оореділгезиниден чартыктырган. Александр Фролов училищезин хуусаа бетинде биче лейтенант дужаалдыг дооскаш, фронтуже чорупкан. Кадыг-дошкун тулчуушкуннар-даа эгелээн. Фроловтуң командылап турганы танк узуткаар салбыр Воронеж болгаш Сталинград чоогунга совет чер дээш эрес-дидимм-биле тулчуп турган.

Чиик балыгланыышкын соонда, Фролов база-ла дээди шериг-химия курстарынга өөренип эгелээн. Ол ук курсту лейтенант дужаалдыг дооскаш, 25-ки танк корпузунга келген. Ук корпус Орел чоогунга бөлүтленген дайзынның камгалалын тылдан чаза таварып кирер даалгалыг турган болгаш тулчуушкуннарга эрес-маадырлыг чоруун көргүзүп шыдаандаа.

Лейтенант А. Фроловтуң албан эрттирип турган корпузу Орел, Тула хоорайларны хостаарынга эрестиг чоруун көргүскен. Ол-ла тулчуушкуннарга А. Фролов аар балыгланган, 1943 чылда курлавырже үнген.

Фролов бичиизинден тура-ла театр уран чүүлүнге улуг сонуургалдыг чораан. 1945 чылда Биче театрның чанында Щепкин аттыг училищеге өөренип киргеш, дөрт чыл эрткенде ону чедишкиниг дооскан.

Чылдар эрткен. Фролов ботботтарында дөмейлешпес чүс ажыг рольдарны көрүкчүлерге бараалгаткан. Чаа овур-хевирин боттандырарда артистиң хынамчалыг, дилээшкиниерлиг ажылдап билири—ооц шилиг алган мергежилинге бердингенин, сценаның хуулгаазын аргалары-биле кандыг-бир маадырны бодарадып билирин чеже катап бадыткаваан дээр.

Артистиң аңы-аңы театрларга ойнап келген рольдарын санавайн, чүгле каш овур-хевирлерге доктаап көрээлицер. Бир эвес артистен — эң ынак ролюңар чүү?— деп айтырар болзувусса, ол бодаймайн-даа: — М. Шолоховтуң «Аңдарган кур чер» деп чогаалында Щукарь ирей — деп харылаар. Артист бо рольду чүгле шиигге эвес, Щукарның чугааларын концерттерге бо-ла номчуй берген турарын көрүкчүлер эки билир.

А. Фролов тыва театрның сценазынга дыка хөй солун овур-хевирлерни тургускан. Оларга «Мээң чүрээм сээң-биле кадыда» Мефодьев, «Ине болгаш чыдада» Парафонов, «Дең эвес өглениишкинде» Скворцов, «Шииткелде» Терешко, «Мещаннарда» Перечихин болгаш өске-даа рольдар хамааржыр.

Сураглыг орус драматург А. Островскийниң «Өнчү чок кыс» деп шиизинде Робинзонуңуп ролюн А. Фроловтуң чедишкиниг ойнааның билир бис. Ол ядыы-түрецги, арыг сеткилдиг кижиниң овур-хевири, ооц хөктүг аажы-чаңы көрүкчүлериң сеткилинге артып каар.

Ол А. Коломиецтиң «Ак-көк ивилер» деп шиизинге анаа дайынчы Вечныйның ролюн база-ла сеткил-сагышка артып каар кылдыр ойнаан. Оон аңгыда А. Фролов А. Твардовскийниң «Василий Теркин» деп чогаалын ёзугаар композицияны ажылдан кылгаш, концерттерге болгаш Кызылдың телевидениезинге номчутулаан.

Сценаның хоочуну А. Фролов, чаа-чаа чогаадыкчы тыныглыг артист.

Н. КАРДАШЕВ,
хөгжүм-шин театрының артизи.

Бистиң календарывыс

УЛУСТУҢ ШҮЛҮКЧҮЗҮ

Узбекистанның улустуң шүлүкчүзү Уйгун (Рахматулла Атакузиев) 70 харлаан. Ол 1905 чылда Мерке хоорайга төрүттүнген. Ташкентиниң башкы техникумун болгаш Самаркандының педагогика академиязын дооскан. Ооц шүлүктериниң бирги чыындызы 1929 чылда «Частың өөрүшкүзү» деп ат-биле чырыкче үнген. Уйгун — дыка хөй шүлүктер чыындыларының болгаш шиилериниң автору. Ол узбек дылче Пушкиниң, Лермонтовтуң, Шевченконуң шүлүктерин, «Кырк-Кыз» деп каракалпак эпосту очуалдурган.

Уйгуниуң чогаалдары чонуңуң амыдыралындан дазылданган болгаш сеткил-сагыштың хайныышкыныг, ханы бодалдарындан төрүттүнгени-биле онзаланып, чүгле бистиң чуртувуста эвес, а даштыкыда безин сурагжаан.

Богун номчукчуларга Узбекистанның улустуң шүлүкчүзүнүң лириктиг үш шүлүүн бараалгаттывыс.

Д А М Ы Р А К

Чыдын чытпайн, шулурадыр ырлавышаан,
Чыраа маңныг дамырак-даа бырлаңнады.
Орлан чаңныг агымнардан карак салбайн,
Ону чаптап, мага ханыр часкаан ор мен.
Сергек агым элезинче сиңе бербейн,
Чеже дүн, хүн дургузунда челбеди дээр.
Сактырга-ла ишке хандаан кежээ кижи
Чай-хос чокка ажылдап-ла олурганзыг.

* * *

Өңнүүм дыңнам, кортук эвес кижи боор мен.
Өлүмден-даа сезинмес мен, бүзүрел чор.
Чүгле чаңгыс эш-өөр чок боор артып каары
Чүүден-даа мээ коргунчуг тур, ону бода.

Ы Н А К Ш Ы Л

—Алыс назыңа кыныза-даа ынакшылың
Аныяанда хевээр бе?—деп сонуургадым.
— Ынакшылдан электен-не ойлай бээрге,
Ыглаксанчыг болбас бе?— деп харыладым.
Каптагайны ынакшыл чок бодаптарга,
Караңгы дүн дүшкеин дег сагындырар.
Амыдырал аялгазы, күжү, чулуу —
Арыг шынчы ынакшылдан чемниг тыртар.
Эриг, чалыы ынакшыл чок чүрек безин
Эзэнзиргей, уттундурган бажың ыпкаш.
Ынакшылдан өлгүжете чарылбазы —
Ырлар бижиир шүлүкчүнүң төлептии ол.
Хайыралыг ынакшылды ынчангаштың
Кажанда-даа камнап, алган артар дээн мен.
Алызыдан ынакшыл чок чүрек дээрге —
Апаа-ла бир өлүтленген эзт-тар оң.

Очулдурган В. СЕРЕН-ООЛ.

Тбилисиниң торгу кылыр каттыжыышкыны — Грузияның найысылалының мурнакчы бүдүрүлге черлериниң бирээзи. Оон коллективи беш чылдың доостур чылында алган социалистиг хүлээлгезин бүзүрелдин-биле күүседип турар. Чыл эгезинден тура пландан ажыр бир чүс муң метр ажыг пөстү кылган. Оон продукциязының бирээзи —крепшифон деп пөске шынарлыг Күрүне демдээн тывыскан.

ЧУРУКТА: ол бүдүрүлге черинден бир-ле дугаарында 1976 чылдың үлүүнче шилчин кирген пөс-таавычы — коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы Лола Чанкотадзе (ортузунда). Ол норма ёзугаар 8 станокка ажылдаар турган, 15 станокту харылап, бодунуң дуржулгазын № 36 профтехучилищениң сургуулдары Джульетта Цкитишвили (солагай талазында) биле Лела Капанадзеге күзелдин-биле дамчыдып берип турар.

СААКОВТУҢ фотозу.
(СЭТА-ның фотохрониказы).

ЧАА КИНОЛАР

«Белорусьфильм» студнядa В. Четвериковтуң режиссёрлап тургусканы «Чалбыыш» деп ийи сериялыг, өңнүг кино республиканың киноэкраннарында үнүп эгелээн. Кино Белоруссияның дайзынга эжелеткен черлеринге партизан шимчээшкининиң эң-не калбарган, тиилелгелиг үези —1944 чылдың чазынында болуушкуннарга үндезилеттинген. Ынчан он алды партизан бригадалар Полоцк биле Левель аразында улуг девискээрни боттарының хайгаарал-камгалалынга долузу-биле эелеп ап, фашистериниң 3-кү танк армиязын тыл-биле харылзаа, хандырыла чок арттырган. Дээди Кол командылаалдың планы ёзугаар ол партизан бригадалар 1-ги Прибалтика фронтузунуң шериглери-биле харылзажып турган, сап, күүс, техника талазы-биле артыкшылдыг дайзын-биле демисежип эгелээн. Ол дең эвес, ынчалза-даа тиилелгелиг тулчуушкун 1944 чылдың чыныында гитлержи армияларының «Центр» деп болүүн чыяа шаварының «Багратион» планын күүседиринге улуг салдарлыг болган.

Төрээн чурт дээш демиселге чонуңуп ажээн негекчилериниң катаптаттынмас, онзагай овур-хевирлерин, салым-чолун кинода көргүскен. Оларга оожум, топтуг командир Лагун бригаданың дөскел чок, харын-даа халымак дайынчы командири Суровцев, берге үеде ынакшылын тыпкан аныяк партизан Иванька, оон биче дуңмазы, дайзыннар-биле демиселдиң аар-бергезин улуг кижилер-биле денге үлешкен Кактусь болгаш кымнарны чок дээр. Олар шуптузу каттышкаш ыдыктыг дайынче чаңгыс кижи дег көдүрүлген совет улустуң овур-хевирин тургузуп турар.

Кинода РСФСР-ниң алдарлыг артистери Юрий Каюров, Петр Глебов, Михаил Глузский болгаш өске-даа сураглыг артистер ойнаан.

«Белорусьфильмниң» «Чүге дизе ынак-тыр мен» деп базы бир чаа кінозун амгы үениң шүүргедекчи самолёттарының ужудукчуларының нарын, берге ажыл-ижинге тураскааткан. Оларның эрес-дидим, шынчы, харысалгалыг, партийжи туруштут кижилер кылдыр хевирлеттинин турарын кинодан көөр бис.

Кол рольдарын Геннадий Корольков, Василий Бочкарев, Валентина Телечкина, Наталья Гвозжикова, Наталья Величко, Александра Климова, Николай Рыбников, Юрий Кузьменков олар ойнаан. Тургускан режиссёру Игорь Добролюбов.

«Ынчангы бир чай» деп кинону Н. Лебедев бичин уругларга кылдыр тургускан. Кинонуң маадыры Лариса Михеенко 14-ле хире харлыг. Ынчалзадаа ол берге үеде бичин уруг партизаннап, Төрээн чурту дээш маадырлыг чорукту кылыр. Оон чижээнге бөгүнгү уруглар Төрээн чуртуна, чонуна ынак, шынчы болурунга өөренир.

Экранда үнүп эгелээн «Дүмбейден дезишкин» деп «Узбекфильмниң» киноузу XIX кектиң ортан үеэнде Коканд хаан күрүшезинге болуушкуннар-биле көрүкчүнү таныштырар. Анвар ядыы ызыгуурлуг. Ынчалза-даа Садих Махмудтуй дуузазы-биле эртем-билигиг кижи апаар. Анвар башкызы Махмудтуң уруу Ранога база ынакшыл бээр. Хаанның албатыларындан эң эртемниг кижи апарган Анвар хаан ямызының улуг даргазы кылдыр томуйлаттырар. Орта адаргаан дүжүметтер Анварга удур сүлчээ кылып эгелээр...

Ол төогу канчаар доостурун кинонуң болундан сонуургаарын көрүкчүлерге сүмеледнивис.

Анварның ролюн Ташкентиниң театр уран чүүлүнүң институтунуң доозукчузу И. Эргашев ойнаан. Кинону Юлдаш Агзамов режиссёрлап тургускан.

Югослав чогаалчы М. Лаличчиниң романын ёзугаар тургускан «Куда» деп совет-югослав кино Совет Армияның 1943 чылдагы тиилелгелери делегейге чаңгыланы берген үеде, бүгү демиселчилерни сорук кинре бергенде, Черногорияда болуп турар.

Реалистиг армян драматургияның үнелиг чогаалдарының бирээзи В. Папазяниың «Туруг» деп шиизин «Арменфильм» студия кино кылдыр тырттырган. ...Бай ызыгууртан Григор-ага бичин суурда дүрүм-хоойлуга чагыртпас эргечагыргалыг. Оон шыырак, турамык дүрзү-хевириңде ол үениң каржы ёзузу сиңиккен. Өөренип чорааш төрээн суурунга чанып келген аныяк юрист Александр оон дерзин үүлгедиглерин сойгалап, базындырган тараачыннарының эргеажының камгалап, шыны тургузарын шинтирлээр. Ынчалза-даа кыжаныгдан корткан тараачыннар судка баштайгы истелгеге өчүүн дедир тыртып, боттарының камгалакчызын сотка олуртур. Григор-ага Александрны нүүл-хоп, күрүнеге удур үймээнче чон күткүп турган дээш шолутгүрүп чорудуптар. Александр революсчуунуң, чонуңуң аас-кежин дээш демиселчиниң бедик адын чоргаары-биле хүлээп ап, шыныг албан тиилээринге идегелдиг артып каар.

А. Макаедоктуң «Лявониха хөделип тур» деп комедиязын ёзугаар «Белорусьфильм» «Мыйыстыг шивээ» деп кинокомедияны тургускан.

«Мээң билирим эң эки кижи» деп болгар фильм шахтёрлар хоорайжыгажының амыдыралын көргүскен. Аныяк уруг Георгиева кежээки институтунуң институтунда ойнаан. Оон өөреникчилери колдуунда улуг кижилер, хүндүс шахтага ажылдааш, кежээ өөренип турар. Оларның кижи бүрүзү тускай аажы-чаңыг, тускай чаңчылдарлыг. Аныяк башкы оон мурнунда амыдыралга частырыгларын кылган кижилерни клазынга алырындан чалданмайн, катап бут кырынга турарынга оларга дузалап турар.

Башкының ролюн Болгарияда эң сураглыг апарган артист Н. Коканова ойнап турар. Л. Михайлованың сценарийин Л. Шарланджиев кино кылдыр тургускан.

«Аас-кежиктиг бир хевириниң дугайында» деп румын фильмде Бухарестиниң политехниктиг институдун чаа дооскан инженерниң аспирантурага артарындан ойталаашы, кыдыг-кыызгаарда бир заводка ажылдай бээрин көргүскен. Ион Мушат институтка турала автомат-станоктуң толевилерин тургускан. Ону институтка эвес, а заводка дурген кылып, ажыглалга киирип болурун бодааш ол ынчаар кылыр. Ионнуң орнунга аспирантурага артып калган Ливиу Филимон министерствоже деп-ший берип, Ионнуң ажылдап турар заводунга чедип кээр. Оларның аразынга чөрүлдээ кым аас-кежиктиин, чонунга ёзулуг бараан боор чоруурун көргүзер.

«Ынакшыл деп чүл» деп япон, «Дакпыр оглениишкин» деп француз-итали-румын, «Бүзүредир бижик ёзугаар куда» деп египет киноларынакшылды, кижилериниң салым-чолун көргүзериниге ацы-аңы талалыг, үзел-бодалдыг боор турар.

Л. КАБАКОВА.

ЭМНЕРНИ КАДАГАЛААРЫ

Барык өг-бүле бүрүзүнге аарыг кижиниң ажыглап-даа турары, баш бурунгаар садыпдаа алганы эмнер тургулаар.

Үрелбезин дээш, эмнерни бажынга канчаар кадагалап шыгжаар ужурлугул? Рецептбиле алган эмнер хуусаалыг болур. Хөй кезиинде-ле үнүштен кылган суук эмнер үрелиичел. Өрээлдиң температуразынга ындыг эмнерни 2—3, а соодукчуга (холодильник) 5—6 хүн дургузунда кадагалап болур. Пенициллиниг эм кончуг үрелиичел, өрээл температуразынга 1—2, соодукчуга 10 хүн хире болгаш үрелип каар. Маатыг пенициллин 3—4, каракка дамдыладыр эмнер чеди хире хонар.

Бир эвес этикеткада «карангы черге кадагалаар», «ажыглар мурнунда чаяр» деп бижип каан болза, ону ылап-ла сагыыр херек. Ынчангаш үрелиичел суук эмнерни эмчилериниң өйлеп бижип берип турары чөптүг болгай. Үрелген суук эмнин өңү өскерлип, боранга апаар. Баштайгы чаа турганындан даштыкы хевири, амданы, өңү болгаш чыды бакыраан эмнерни ижери хоралыг. А заводка белеткээн таблетка, драже, аспирин, аскофен чергелиг эмнерни 3 чыл, витаминнерни 6 айлан 2 чыл чедир шыгжап кадагалап болур.

Эмнериң хөй кезиинде-ле ажыглап болурунуң хуусаазын ынчага чедир деп айтып каан боор. Аптекаларда үр чыдып турар ыныг эмнерни ол бижиин кичээнгейге ап көөрү чугула.

Өг-бүлеге эмнер сугар аптечкалыг болуру база ажыктыг. Ында хуусаазы эрткен эмнерни солуп, чаартып турар херек. Аптечканы серии черге кадагалаар. Эмнер-биле өске чүвелерни, ылангыя насекомнарга улур ажыглаар чүүлдерни кады кадагалап болбас.

Н. ЧЕРМЕНЕВА.
КЫЗЫЛ.

ОЛЧАЛЫГ БОЛГАН

Ойнаашкынныг салыышкын — акша салып шыгжаарының база бир хевири. Оон орулганы акша салынчызы хуу-биле эвес, а ойнаашкын хевирлиг апыр. Бо салыышкын талазы-биле ойнаашкын тиражы чылда ийи катап — апрель, октябрь айларда болур.

Ойнаашкынныг салыышкын талазы-биле тираж санында-ла 1000 счетка-ла 25 ойнап алыышкынныг, оон иштинде эрткен чартык чылда салыышкынның ортумаан артынчызының 200 хуузу хемчээлдиг бир ойнап алыышкын, 100 хуулуг ийи, 50 хуулуг ийи болгаш 25 хуулуг 20 ойнап алыышкыннар кирер.

Владимир областың Ковров хоорайга апрель 5-те болган ойнаашкын тиражындан чамдык кызылчылар элээн чедиишкинниг болган. Чижээ Алдан-маадыр аттыг чурт-шинчилел музейиниң ажылдакчызы Дарья Тембрек 1836, школа-интернат ажылдакчызы Дадар Монгуш 250, бажың ээзи Галина Яковенко 199 рубльди тус-тузунда ойнап алганнар. Чүгле олар эвес, эске-даа кызылчыларның счеттары немешкен. Бо ойнаашкында чүгле чаңгыс Кызыл хоорайның төп ажаалга кассазы безин 10 муң рубльди ойнап алганнарга төлээн.

К. ПОДСАДНИКОВА.

Богун Тувинская правда

«Часкы ховуларга шалыпчы ёзу-биле ажылдаар». Республиканың булуң бүрүзүнден материаллар.

«Июнь 15 — Советтерге сонгулда». Ажылчы чоннарның сонгулда мурнунуң хураллары.

«Ажылчыының чоргааралы». Т. Сермаакиниң депутатка кандидат Анатолий Иванович Галайконуң дугайында чурумалы.

«Мастер — коллективтиң организакчызы болгаш кижизандыкчызы». «Тыва даг-дүгү» комбинаттың партком секретары Д. Сваавльныйның корреспонденциязы.

«Чаа медээлер. Хүн бүрүнүң ижи». Республикадан медээлер.

«Мосфильмге» ийи хүн иштинде». М. Рамазанованың чүүлү.

Чурт иштинден, даштыкыдан информациялар болгаш спорттчу медээлер.

Телевидение

МАЙ 16-ДА

МОСКВАДАН

9.00—Дамчыдылгалар программазы.
9.05—Документалдыг фильмнер программазы. Өңнүг.
10.10—**«Чогаалчының индири».** В. Липатовтуң чугаазы.
10.30—**«Спорт дугайында беседалар».**
11.00—**«М. Шолоховтун чогаалдарында коммунистин өвур-хевири».**
11.40—Киножурнал (Кызылдан).
11.50—Медээлер.
12.00—**«Бичин Петерниин дүжү».** Өңнүг мультфильм.
12.15—Уруглар фильм. **«Семург».** Уран-чечен фильм.
13.30—**«Ура» чүүл мастерлери».** ССРЭ-ниң улустуң артизи А. Д. Папанов.
15.05—Хоккейге ССРЭ-ниң чемпионаты. **ЦСКА—«Трактор».** 3-кү үезин ЦСКА-ның Спорт ордузундан дамчыдылга. Өңнүг.
15.50—**«Социализм делегейи».** Өңнүг.
16.20—**«Тулчуушкунга дадыгар сен».** Хөй сериялыг уран-чечен төлефильм. 3-кү сериязы. Баштайгы көргүзүлгези.
17.30—**«Ye».** Информастыг программа.

КЫЗЫЛДАН

18.00—**«Неделяда болуушкуннарның тайылбыры».**
18.15—Телемедээлер.
18.25—Мультфильм.
18.35—**«Тываның неделязы».** Информастыг программа.
18.50—Чарлалдар, реклама.

МОСКВАДАН

18.55—**«Уран чүүл мастерлери».** ССРЭ-ниң улустуң артизи А. Д. Папанов.
20.30—Хоккейге ССРЭ-ниң чемпионаты. **ЦСКА—«Трактор».** 3-кү үезин ЦСКА-ның Спорт ордузундан дамчыдылга.
21.10—**«Социализм делегейи».**
21.40—**«Тулчуушкунга дадыгар сен».** Хөй сериялыг уран-чечен фильм. 3-кү сериязы.
22.50—23.00—Чапсар.
23.00—23.30—**«Ye».** Информастыг программа.

Агаар

Кызылдың агаар станциязының медээзи ёзугаар алырга, бөгүн республикага болгаш Кызылга шокар булуттаар, чагбас. Мурнуу-барыын чүк угланыышкынныг хат секундада 5—10 метр чедер.

Агаарның температуразы даглыг черлерге 5—10, өскелериге 14—19, Кызылга 14—16 градус чылыг болур.

Редактор В. С. ШАРАВИИ.

Кинотеатрларда

МАЙ 16-ДА

«НАЙЫРАЛ»: **«Мыйыстыг шивээ»** 9.40, 11.30, 13.20, 15.10, 17.00, 18.50, 20.40 шактарда.

«ПИОНЕР»: **«Там-там, аяның тут!»** 9.10, **«Ынчангы бир чай»** 10.40, 14.00, 15.35, 17.10, **«Бүзүредир бижик ёзугаар куда»** 12.15, 18.45, 21.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **Киночымыды** 10.00, **«Бүзээлээшкин»** (1-ги, 2-ги фильмнер) 15.30, 19.20 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Харааччыйларга база байырдан чедирицер»** 15.00, 18.40, **«Чеҗээш»** 16.50, 20.30 шактарда.

ЧАЛГЫ КИНОТЕАТРГА: **«А бир эвес ынакшыл болза»** 15.20, 17.20, 19.20 шактарда.

Хамаатыларың кичээнгейинге! Тыва АССР-де Күрстрахтың эргелели ыяап-ла камгалалдың дадывырым июньнуң 15-тен эгелеп төлээр үези келир деп дыңнадып тур.

Хуусаазындан озалдаар болза хүнүү-не 0,1 хуу хоолээр.

Хүндүлүг хамаатылар, артык төлевир кылбазы-биле камгалал дадывырын ой-шаанда толеңер.

Камгалал дадывырын кодээниң чову — кодээ Советтерге, хоорай чурттакчылары—күрбанк конторезынга, ажаалга кассаларынга, күрстрахтың инспекторларынга болгаш агентилеринге төлээр.

Кызылдың пиво заводунга доктаамал ажылга дипломнуг кочегарлар, слесарь-септекчилер, электри каңнакчызы, электрик, котельная цегинге начальник, бызаңчы-бетонщиктер, малярлар, янзы-бүрү септелге ажылдарыга ажылчыннар дарый негеттинин турар.

Бистиң адрезивис: Кызыл хоорай, Заводская, 2, пиво заводу.

Харылзааның септелге тудуг эргелелинге (РСУ) харылзааның агаар шугумунуң тудуунга ажылчыннар, чолаачы негеттинин турар. Шалыңны кылганын барымдаалап төлээр, 30 хуу немелделиг.

Бистиң адрезивис: Кызыл хоорай, Красноармейская, 105, телефон 24-07.

Кызылдың ТЭС-те тудуг эргелели экскаваторга машинист, чолаачы, дарган, складка чүдүрүкчү, чуртталга бажыңнар тудуунга III-IV разрядтың дашчыларын ажылдаары-биле чалап тур. Бот кижилерни ниити чуртталга бажыңы-биле хандырар, өг-бүлелиглерге бир чыл иштинде бажың бээр. Айтырар чери кадрлар кылдызы. 8 шак 30 минутадан 17 шак 30 минутага чедир, № 3 автобус-биле «Электростанция» деп доктаар черге чедер.

Кызылдың № 48 тудуг эргелелинге дашчылар, бызаңчылар, бызаңчы-бетонщиктер; инженер-техниктиг ажылчыннар, бүдүрүлге-техниктиг кылдыстың начальниги, улуг инженери, күшажыл болгаш ажыл төлевириниң талазы-биле улуг инженер болгаш тудугжунуң мергежилинге өөредири-биле ажылчыннар негеттинин турар. Бот кижилерни ниити чуртталга бажыңы-биле хандырар.

Бистиң адрезивис: Кызыл тудуг эргелели. № 2 маршруттуг автобустуң сөөлгү доктаар черинге дүжер.

Сугга дүшкеннерни камгалаарының республика ниитилели суг хемелери башкарарынга сонуургалдыгларың курстарынга өөренирин күзээнгиерни чалап тур.

Кичээлдер май 15-те 18 шак 30 минутада эгелээр.

Адрезивис: Кызыл, Комсомольская кудумчузу, бажың—11, телефон 31-87.

Чалбың КӨРҮНЧҮК

АРТЫК СЕТКИЛ АРА ДҮЖЕР

Ол кыжын бистиң колхозтуң девискээринге үш келек өөр бөрүлер тыпты берген мал-маганга когарал чедирип турун берген. Бир-ле улуг-хүнде Кезерлигде бузуп турар ийи өөр хөй бөрүнү аглаары-биле он ажыг кижи суурдан чорупкан бис. Ол дүне быскан хар чаапкан чүве. Ис келип чоруурвеуска бир өөр тос бөрүнүң изи Келерлиг аҗсын өрү үнген чыдыр. Оюн-оол биле мени бөрүлерниң изинден барып сегиртири-биле арттырып кааш, өске өөрлеривис бөрүлерни дозугларга барып маҗаары-биле чорупту. Мен черле сегиртип бээр боор боо чок чораан мен. Дугурушканывыс ёзугаар өөрлеривис дозугларда четкен эвеспе дээш, ийи шак чартык хире болганда бөрүлерниң изинден чоруптуувус. Бөрүлер кыр кырын өрү чоктааш, Ханы-Чоозаже углапкан мындыг. Оюн-оол турваш:

— Болар мында бугаан боор чадавас боор, дуу ол кырлаң кара-кара халлардан барып харап көрээлем —деп мындыг.

— Ындыг-дыр — деп чөтшээрештим. Кара-кара халлардың артынга чедип келсеш, эжим меңээ аңдыының дынындан тутсуп кааш, харап көөру-биле хал чарыын өрү халбактаныр үнүпту. Халлың кырындан аар харай бергеш, Оюн-оол дедир олура дүшкеш, боозун шыгаай тудуп эгеледи. Кажан-на боозу дагжаар ирги—деп бодаваш, аттарның дынныгының ужундан так тудуп алган тур мен. Оюн-оол боолаан-даа чүве чок, дедир чылбыртып бадыпты. Элээн бадып олура менче өбээр чедип келе деп хол быллап ижнеп-дир. Аттарны бир хола-хараганга баглай тыртып кааш, эжимче үнүптүм. Оюн-оолга чедип келириимге:— Бо хаяның баарында, сөөскеннер аразында чыдырлар. Үш хире чүве хербекченчип ойнап турлар. Бетинде чыткан бөрүнү боолаар дээш шыгаан келириимге, сагыжымда бир-ле бодаа кирип келди. Эр бөрүден кыс бөрүнүң өртээ улуг чүве дижик, шаңналы база бар. Кыс бөрүден өлүрүп олза эки ыйнаач. Ынчангаш кыс бөрүдеи ылгай көрүп алыры чугула-быр. Мен ылгаштырбас кижи-дир мен, сен кандыг сен? деп мындыг. Кайгай бергеш:

— Ырактан оларның, эр, кызын канчап билир ону дидим.

— Черле ылгалдыг-ла ыйнаан, кады бараалы —дээш, мени мурнай хал чарыын өрү дедир үнүпту. Эжим бир аптара хире даштан туттуна каалтар орта, ол даш чуулгаш бодун ол соп кал часкаш, менц ол таварып кар чазып, даваш-шимээн-биле соондан эңме тик чок көшкеленген хөй-хөй даштарны эдертишаан, баглап каан аттар кыйы сен дээш улдап-ла батты. Аттар оон хойгаш, баглап каан хараганының дазылдарындан тура соп алгаш, чуулган даштардан быдавышаан кудурайны куду карак-кулак чок салчып-ла бердилер. Чуулган даштан чайлап, тын менди үнгенимге өөрүвүшаак, Оюн-ооллуң соондан хая кырынга үнүп келириимге, бөрүлерниң-даа, аттарывыстың-даа бараары чок болду.

— Артык сеткил ара дүжер деп чүве ол-дур але—дээш, Оюн-оол менче бурууздуп көрдү. Эштериисче баарындан чадаг улус ыраксыңгаш, боштунган эвер, чугенниг аттарывыстың изинден суурже ыылаштажып олурувуста, өөрүвүс соовустан бо Кех чорлар. Сарыг-оол биске чеде халдып келгеш:

— Кончуг-ла эки сегиртип бердинер аа, тос бөрүнүң бежин боолап кагдывыс. Аттарыңар канчатыңар?— деп улай айтырды.

— Боштунгаш, черден аттаа ыыгырбайн суурже изи кире берген чыдарлары бо тур — дээш, доң орукта багалыг аттар изинче айттым. Сарыг-оол эгерининиң ийинге эде олурбушаан:

— Азыралга өөренген аттар кыжын черге белен ыырынмас болур чүве—деп кады.

Э. МОНГУШ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ Индекс 667000

Кызыл. Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 24-63, редакторнуң орлакчыларының 35-24, пропаганда киллизиниң 31-75, харысалгалыг секретарының 23-35, партийжи амыдырал киллизиниң 37-13, культура киллизиниң 23-54, кодээ ажылагый киллизиниң 21-47, үлетпүр киллизиниң 23-54, чагаа киллизиниң 41-27, информация база совет тургузуг киллизиниң 20-60, корректорларының 27-41, бухгалтериянын 50-22, солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

ТИРАЖЫ 16.693. ЧАГЫГ № 1511.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 1).

ТС—00395.